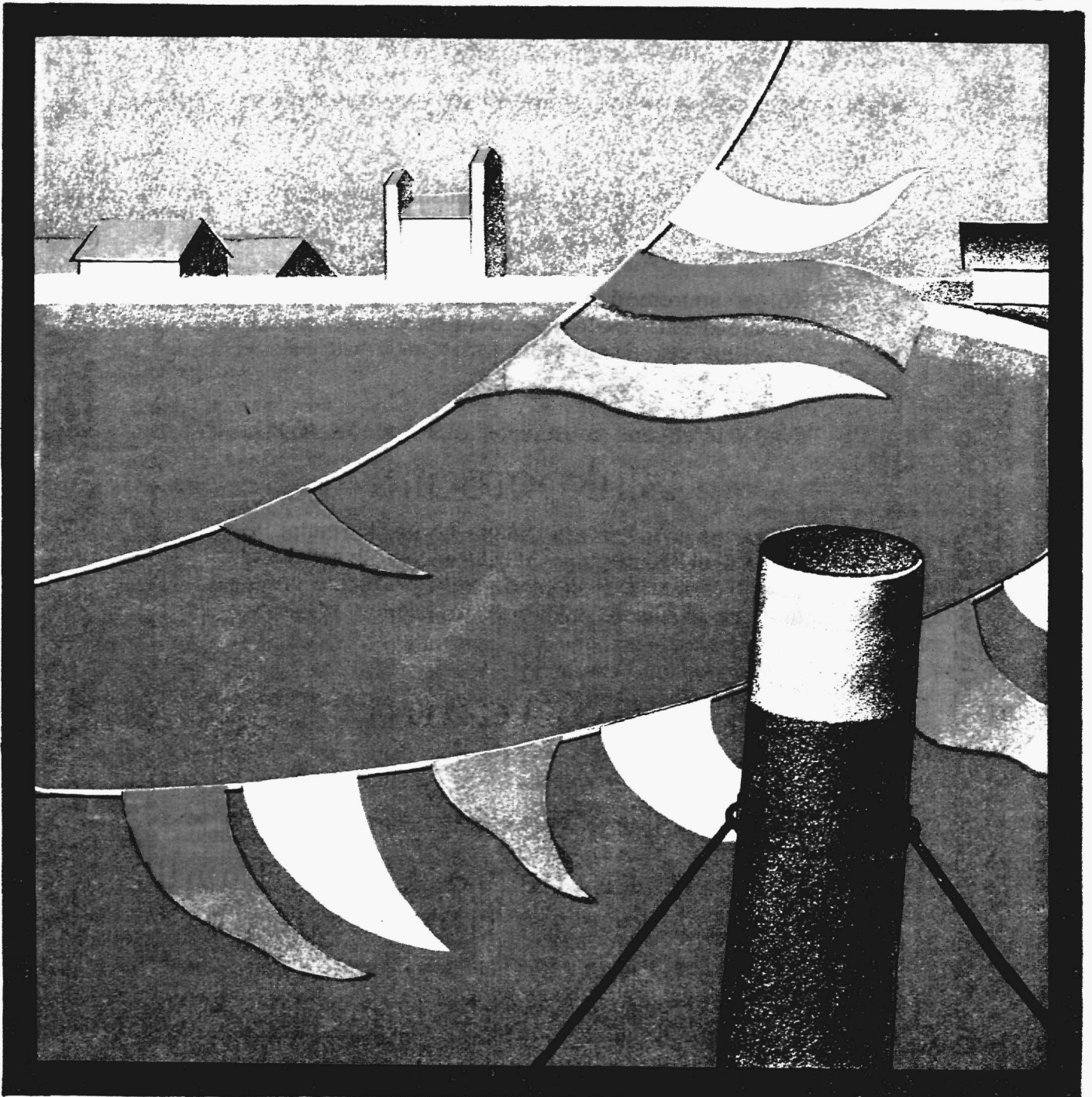

ACV

NR. 15

14. APRIL 1923

Tallinna Eesti Kirjastus-Uhisus («Päevaleht»)

Kõige suurem graafikatööstus Eestis

Kõige uuemate tehniliste võimalustega sisseseatud

trükkikoda

Kõige suuremad ja täielikumad rotatsioon-
masinad, kiirpressid ja ladumismasinad. Kõige
- - mitmekesisem valik trükitähti j. n. e. - -

Kõige täielikum, moodsate abinõudega töötav

tsinkograafia

valmistab võrdlemata hästi, kõige kiiremini ja
korralikult kõiksugu graafilisi töid ja võib sellel alal
oma täiesti uue sisseseade tõttu paremate välja-
maa sellekohaste ettevõtete ja julgesti võistelda

Litograafia

Töö kõige kiirem ja korralikum!!!
!!! Hinnad kõige mõõdukamad !!!

**KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI**

**TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS**

ILMUB IGA NÄDAL**I AASTAKÄIK**

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2
TOIMETAJA KONETUNNID ÄRIPÄIVIL 1-2

NOORSUGU JA RAHVUSAADE.

Hiljuti Tartus peetud koolinoorsoo keskliidu viiendal kongressil ei olevat rahvushümni laulmisel üks osa noortest ülesegi tõusnud, sellega selgesti oma vaenulikkust või ükskõiksust rahvusaate vastu väljendades.

Ilusam siiski, et nad seda selgesti väljendasid, kui et nad silmakirjalikult või aralt üles oleksid tõusnud ja kaasa ümisenud, kui neil südames vähematki sündi selleks ei olnud. Meil, vanemate hulgas on küllalt ebapatrotismi, meil on küllalt mehi ja naisi olnud, ja on praegugi, kes isamaa auks salme tagunud, suuri sõnu teinud, kõnesid pidanud ja hümmi laulnud, kellel aga südames kõik see asi hea sehv olnud ehk üks väga võõras asi. Oleks ju väga rõõmustav ja otse üllatav, kui neist noortest, kes nüüd igal puhul rahvushümni laulavad, ühtegi sarnast patriooti ei kasvaks.

Tartu „Postimees“ võtab väga kurjasti need noored ette, kes rahvushümni laulmise ajal istuma jäänud. Tartu on Eesti pedagoogika pesa ja selle meetodide järele katsub „Postimees“ ka mitte-isamaalseid noori parandada. Pikk kurjustav manamine ja pahandus, et patriootlikud noored mittepatriootilistele seal samas patriotismi ei õpetanud! Kahtlustus, et hümmi ajal istuma jäänud noored ostetud hinged olla!

Et meil osa noori patrioodid ei ole ja igal puhul rahvushümni ei taha laulda, on muidugi

väga kurb nähtus, aga pahandus, kurjustus ja kahtlustus on veel kurvem. See annab tunnistust, et meie noori õigesti ei mõista kasvatada, et meie nende eest nõnda hoolitseda ei oska ja et meie neist aru ei taha saada.

Isamaa-armastus on elamus, on tundmus, nagu armastus vanemate või kellegi teise vastu. Last saab sundida vanemate sõna kuulma, korralikult oma kohuseid täitma, viisakas, aupaklik olema, aga armastust ei saa temasse sunniviisil istutada ega tohigi. Samati on lugu isamaa-armastusega. Meie võime oma kodanikke sundida kõiki kohuseid isamaa vastu täitma, võime sundida hümmi laulmisel püsti tõusma, pead paljastama, võime sundida sõtta ja surma minema, aga armastust ei saa ega või meie kellegisse sunniviisil istutada.

Seda aga nähtavasti Tartu pedagoogikapesas ei teata. Seal arvatakse, et kui kelleski isamaaarmastust ei ole, siis tuleb seda protesteerimisega ja kurjustamisega arstida. Leiguseks olla aga võõras raha põhjust annud. Nii ei tarvitse see olla. Põhjused on sügavamad ja nende üle maksab sügavamalt järele mõelda. Meie rahvas ei ole enam see, mis ta oli Jakobsoni ja Jannseni ajal. Ei ole enam see ühtlane kogu, kes üht hingeelu elab. Klassivahed ja klassivõitlus ei ole enam ainult sõnakõlksud, mis kusagilt lendu lastud. Need on reaalsjad, mida enam noortegi eest varjata ei saa. Riigil, koolil, selts-

konnal ja parteidel on siiski väga tugevad abinõud käes, et patriotismi tarvilikul määral lastesse istutada. Nad võivad, kui oskavad ja kui see üldse võimalik, iga lapse isamaaliseks kasvatada ja mõne tühise põranda-aluse landlehekese mõju silmapilkselt tühistada. Kui aga hoolimata sellest, noorsoo hulgas neil tühistel landlehekestel mõju olnud, siis ei ole riik, kool ja seltskond noorsoo kasvatamise eest õigel viisil hoolt mõistnud kanda, ei ole mõistnud isamaad ja kõike, mis sellega ühenduses, kõigile ühte viisi armsaks teha. Või on see koguni võimata?

Kusagil Eesti koolis käib isamaa päästmise ajal rikkaks saanud patrioodi tütar. Peaaegu igal nädalal ilmuda ta kooli uues kleidis, mis kallist riidest. Temaga ühes õpib vaene tütarlaps, kellele lapitud kleidi ja paigatud saabaste pärast rikkaste poolt märkusi tehakse. Võib olla, valitakse nad mõlemad kongressile saadikuks. Peaks igale ühele selge ja arusaadav olema, et need kaks noort kõiki laule ühesuguse tundmusega ei laula.

Sarnaseid põhjusi võiks veel paljugi tuua, aga kes lahtiste silmadega praegust ühiskonna

elu kaasa elab, see kuuleb ja näeb neid isegi igal sammul. Protesteerimisega ja häbistamisega ei saa neid ega nende läbi tekitatud meeolu kaotada.

Viisakust kombete täitmisest ja aupakkumist riigi ning ülemuse vastu võime siiski kõigilt õppuridelt nõuda ja kui õpetajate autoriteet ei ulatu, siis võib valjemadki abinõud tarvitusele võtta. Isamaa-armastust ei saa aga nõuda ja jõe oleks teda kellegilt välja pigistama hakata. Patriotism ei ole pealegi see, mis ta oli näit. „ärkamise“ ajal.

Ta on praegusel ajal juba tasutavaks asjaks saanud. Eks kirjutatud meil hiljuti ajalehtis, et meie oma vabadussõja juhtide südamed mõisasüdamedel abil peame isamaa külge köitma, muidu võivad nad meie ja meie isamaa peale vilistada, ja mis teeme siis, kui sõda tuleks!

Jätkem sellepärast kurjustamine noorte üle, kes igal puhul isamaa vastu vaimustust ei tunne; võtkem nende haavavat leigust või koguni vaenulikkust isamaa vastu sümptoomina tähelepanu alla ja otsigem abinõusid, kuidas neilegi meie isamaad armsamaks teha.

KUSTUNUD TÄHT.

SARAH BERNHARDT'I SURMA PUHUL.

„Matke mind roosidesse!“ oli Sarah Bernhardt'i viimne soov. Tuhandete, kümnete tuhandete rooside alla peitis leinav Pariis „jumaliku Sarah“ haua. Suurel reedel olid matused; laupäeva hommikul algas kadunu vaikselt austajate palverännak kalmistule. Pühad läbi kestis rännak ning järjest uusi roose toodi kalmule, mis ammu oli muutunud õitsevaks ja lõhnavaks rooside-kuhilaks. Kogu haua ümbrus valendab roosidest, mis Pariis kokku kannud „Kameelia daami“, „Hamleti“ ja „Noore kotka“ — Napoleoni õnnetu poja — suremise võrratule kehastajale. Lugesmata kordi on Sarah Bernhardt näitelaval ilusat surma surnud; ülev, kaunis ja teatraalne oli ka tema jäädav lahku mine siit ilmast. Vaikselt, inetu surma-eelse võitluseta heitis ta hinge; surisängil puhkas ta nagu laval, — hommikust õhtuni defileerisid sängi eest leinajad, kaastöölised, sõbrad, austajad, uudishimulikud. Matused — millede kuld kandis Pariis — olid kuninglikud välise

toreduse poolest ja enam kui kuninglikud seesmise osavõtu poolest: pisarad veeresid kõigi nende lugematute silmist, kes „kuldhääle“ võluja mõjul „Sarah Bernhardt'i teatris“ kunagi olid nutnud. Pariisile ja kadunu omastele tuli kaastunde- ja leina-telegramme kogu Euroopast ning Ameerikast. Ja nagu teised hauale viisid roose, nii puistasid Prantsuse lehed lahkunut mälestades suuri sõnu: „hiilgav“, „jumalik“, „surematu“, „kuldhääle ime“ on Sarah Bernhardt prantslastele olnud juba aasta-kümneid, — arusaadav, et tema surma puhul suuri sõnu ei säilitud. Kõneldi „jumalikust väljendusprintsessist“, lasti päikestki leinata, „teist, äsja kustunud päikest“. Ajakirjandus polnud võrdlustega kidsi, kirjeldades imekaunist laipa roosipuust puusärgis, mille sensatsioonitaotlev lavatäht juba kolmekümne aasta eest oli ostnud. Üleni valges siidis ja valgeis roosides, aulegioni rist punase lindiga südame kohal, puhkab „jumalik Sarah“ igavest und samas puusärgis,

milles ta kolmkümmend aastat tagasi armastas magada — ja milles end kolmekümne aasta eest laskis päevpildistada.

Sensatsioon on alati olnud Sarah Bernhardt'i ubasem õhkkond. Alati pidi temast kõneldama! Kui sellest vilkeks lakati, siis pidid kõneainet pakkuma alligaatoritejaht Ameerikas või puusärgis magamine. Kogu oma olemusega tahtis Sarah Bernhardt olla publiku päralt, Pariisi, Euroopa, kogu ilma päralt. Kogu ta elu muutus näidendiks, iga samm, iga hingetõmme mänguks; elus ning laval oli tema erialaks poos ja deklamatsioon. Ta mõjus alati — laval ning elus, — sest alati andus ta osale täielikult, kõige hinge, kogu jõuga. Tema menu näitlejana olenes nii väga ainulistest, puhtisiklistest omadustest, et ta ilal „kooli“ pole teinud.

Näitlejana, taidurina, oli Sarah Bernhardt kahtlemata suurvaim. Kes teda ta hiilge-osaades nägi, see unustas sensatsioonilised alligaatorite-jahtid ja puusärgis magamise ehk aga õppis mõistma, et ta oma elu ekstravagantsusega täitma pidi. Ainult alaliselt ärevate närvidega võib toota nii ärevalt-vibreerivat kunsti. Sarah Bernhardt oli surmani suur näitleja, sest et ta surmatunnini loobus rahust ja mugavast rauga-roidumusele andumisest. Seitsmekümneaastasena sõitis ta ringreisile Ameerikasse ja mängis sama ärevalt hõõgudes nagu seitsmeteistkümmenda-aastasena. Ei vanus ega haigused suutnud teda murda. Umbes kümne aasta eest tuli temal jalg amputeerida, sellest hoolimata ei loobunud ta näitelavast. Veel mõni nädal enne surma andis ta Londonis võõrusetendusi. Vanas eas esines ta meeleldi meesosades: mängis Hamletti, kellest ta tegi sentimentaalse neurasteenu; mängis meesosi V. Hugo ja Rostand'i kurbmängudes. Kuid olles viimse hingesopini naine, ei suutnud ta meisterlikust tehnikast hoolimata uskumapanevalt kehastada ühtki meest.

Prantslastele oli ta viimse vilkeni „jumalik Sarah,“ kuigi ta oma teatris — osalt majanduslistel põhjustel — viimseil aastail kultiveeris odavate efektidega sentimentaalseid ja härdaid liigutus-draamasid. Iga esietenduse puhul oli saal täis suurusi ja kuulsusi, kes Sarah Bernhardt'is austasid Prantsuse näitekunsti hiilgeaja esitajat.

„Prantsusmaa ülesehitajate ühing“ otsustas Sarah Bernhardt'i matuse-päeval ta auks tema nimelise asunduse luua, milles eestkätt vaimlise töö tegijad peavarju leiaksid. Kavatsuse teostajaks valiti näitekirjaniku Victorien Sardou poeg, arhitekt Pierre Sardou.

Sarah Bernhardt suri ligi kaheksakümneaastasena; võib olla, oli ta vanem: tema sündimis-aastasena ja paika puutuvad dokumendid olla 1871 a. hävinenud — või hävitatud.

Sarah Bernhardt ise on alati sügavasse saladusse peitnud kõik, mis puutus tema ilmale-tulekusse; harva kõneles ta enda sündimispaigast, andes üksteisele vastukäivaid teateid.

Nagu teine hiilgav täht Prantsuse teatri taevas — Rachel — oli ka Sarah Bernhardt juut. Tema ema, Julie Bernhardt, olnud rändav näitlejanna, hiljem kübarsepp Pariisis. Sarah olnud ta üheteistkümnnes laps. Lapse isaks olla olnud keegi rikas, poliitiliselt kõrgel kohal seisv isik. Kes ta ka ei olnud, lapse eest hoolitses ta võrdlemisi hästi. Piiga kasvas eriti maal kusagil talus, hiljem pandi ta naiskloostri risse kooli (nagu suurem hulk „paremast seisusest“ tütarlapse Prantsusmaal), kus ta 1857 a. ristiti. Kloostri äratas neiu tähelepanu hardusega, millega ta mängis inglite ja pühade neitside osi jõulude puhul etendatavates müstereiumides. Kord oli tal kavatsus nunnaks saada, kuid emalt päritud rahu näitleja-veri otsustas ta saatuse: umbes 1860 a. hakkas ta õppima näitekunsti.

Tema esik-osaks oli Iphigenia; kõhn, üliärev debütant ei avaldanud „Comédie-Française“-teatri publiku peale mingit mõju. Ta tegi veel paaris teatris katset, kukkus igalpool läbi ja lahkus Pariisist meeleheitel. Umbes aasta otsa rändas ta provintsis, käis Hispaanias etendusil andmas, tuli siis jälle Pariisi. Kuid tema paatos, järsud liigutused, ülevad poosid tundusid võõrastavatena; ta ei meeldinud publikule ega arvustajatele.

1869 a. esines ta noore luuletaja François Coppée ühevaatuslises näidendis — ja järgmisel hommikul olid algaja luuletaja ning noor näitleja kuulsad. Victor Hugo usaldas Sarah Bernhardt'ile kuninganna osa oma „Ruy Blas“; esinemisest selles osas sai kahekümneviie-aastasele Sarah'le kirjeldamatu triumf. Iga uue osaga suurenes nüüd tema kuulsus. Sarah Bernhardt'i nimi afishil tõmbas kokku kogu Pariisi. Sarah Bernhardt oli publiku lemmik, ebajumal, „kuldhääle“ ime.

1879 a. murdis Sarah ühe Pariisi teatri juhatusega lepingu, põgenes Londonisse, võitis inglaste südamed, tegi Ameerikas ringreisi, läks sealt Venemaale ja astus abiellu Greeka diplomaadi Damala'ga, kes tema pärast loobus hiilgavast karjäärist ning sai näitlejaks.

Sarah Bernhardt'ist kõneles kogu ilma ajakirjandus. Ikka jälle tegi ta midagi ekstravagantset. Ta maalis, ta raius kujusid. Ta kirjutas romaane ja näidendid. Tema salongi ehtis roosipuust kirst. Ta magadistoas oli ahv; ta ostis taltsa tiigri, ostis lõvid. Ta omandas poja nimele teatri. Ta mängis jumalikult „Kameelia daami“; mängis liigutavaid peaosid „Nana-Sahib'is“, „Tosca's“, „Theodora's“. Ta pani nutma saalitäied rahvast.

1889 a. jäi ta leseks, läks uuesti Ameerikasse, pöörase toredusega rändas ta läbi kogu ilma. Prantsusmaale tagasi jõudes, lõi ta ühe hiilgeosa teise järele. Tema kaudu sai kuulsa Rostand, tema kaudu õppis Pariis tundma d'Annunzio't. 1896 a. korraldasid kirjanikud tema auks meeletu apoteoosi; teda kummardati nagu jumalannat. Ta oli hiilguse tipul. Ta oli alles veidi üle viiekümne aasta vana.

1898 a. omandas ta kängujäänud teatri ja lõi „Sarah Bernhardti teatri“ Pariisis, mille juhatajaks ta oli surmani. Ta esines aina uutes osades; tema jaoks kirjutati järjest uusi kurb-

mänge. Ta ei puhanud iial, ei püsinud kuigi kaua paigal. Ikka jälle andis ta võõrusetendusi väljamaal. Viimaseil aastail võitles ta vapralt majanduslise kitsikusega. Ta õpetas; kirjutas, näitles, reisis. Tema südamesooviks oli — surra näitelaval, keset harjunud tegevust. Osalt läks ta soov täide: ta suri keset rekvisiite ja dekoraatorite haamrihoopide kära; suri keset valmistusi filmiks, milles ta oli kavatsenud esineda, muutes näitelavaks kogu oma maja. Ta suri — võiks öelda — päevapildi-aparaadi objektiivis; suri nagu ta enam kui poolsada aastat oli elanud. M. S.

KEISER ALEKSANDER II KURBLOOLINE ROMAAN.

MAURICE PALÉOLOGUE. Tõlkinud J. A.

Aasta 1881. algas kindral Loris-Melikovile heade eeltähendustega. Tema kannatlikud püüded, tema painduv ja leidlik sitkus pidid viimaks oma tasu saama. Uute viivituste järel oli Aleksander II viimaks nõusolekut avaldanud esitusorgaaniloomiseks keiserliku monarhia mehanismis. Pealegi — ja see saavutus ei teinud mitte vähem au ministri osavusele — lubas tsesarevitsh täielikult isa kavatsusi toetada.

Seepärast 29. jaanuaril, tagasi tulles kokusaamiselt troonipärijaga Anitshkovi palees, võis Loris-Melikov Katariina Mihailovnale ütelda: „Nüüdsest peale on suurvürst troonipärija meie nõus!“ Samal ajal kordasid endile Anitshkovi palee nõuandjad kohkunult ja pahaselt: „Venemaa on kadunud, kuristik on avanemas. Tsesarevitsh on Armeenia kelmi võrkudesse sattunud!“

Tõeliselt oli lubatud uuendus kõige mõdukam ja süütum: mõeldi laiendada lihtsalt semstvode võimupiire. Semstvod pidid nüüd oma saadikuid riiginõukogusse saatma, et seal seaduste väljatöötamisest osa võtta. Isegi nii viisi ümbermuudetuna pidi riiginõukogu jääma ainult nõuandvaks asutuseks.

Nii piiratud ja arglik kui see uuendus ka paistis, ei olnud ta seepärast sugugi vähem tähtis. Venemaa ajast ja arust läinud asutustes oleks seega maksma pandud vabade valitsusviiside ja demokraatlikkude riikide põhimõte, rahvaesituse põhimõte. Esimest korda pidi Vene rahvas seadusandliku võimu käsitlemisest osa võtma.

Uus riiginõukogu ei võinud end küll parlamendiks nimetada: ta oli vähemalt selle idu ja eelkäija.

Sellest sai ka keiser ise aru. Ta aimas,

et kui ta kord juba sellele teele oli asunud, siis ei võinud ta seal enam peatuda. Ta nimetas salakommisjoni, kes tsesarevitshi eesistumisel pidi välja töötama uuenduse praktilise kuju ja ametliku ulatuse. Suurvürst Konstantin võttis nõupidamisest riiginõukogu esimehena osa.

Samal ajal uuris tsaar ise teist küsimust, mis temal rohkem südame peal oli: kuidas vürstinnat Jurjevskajat seaduslikuks keiserinaks teha.

Ta pidas seda küsimust seda tähtsamaks, et ta oma abielu enam ei varjanud ja et Katariina Mihailovna nüüd avalikult koja- ja keiserlikust perekonnaelust osa võttis.

Olles ainult morganaatiline naine, pidi Katariina Mihailovna kõigist suurvürstidest ja suurvürstinnadest alamal seisma. Nii ei istunud ta pühapäeva söömaagadel mitte keisri vastas, vaid laua otsapool, Oldenburgi printsi ja Leuchtenbergi hertsogi vahel. Aleksandril oli rutt, et oma naist niisugusest piinlikust ümberkäimisest vabastada.

Õiguslikult ei tekitanud vürstinna kroonimine mingit raskust: tsaaril tarvitses ainult oma allkirja panna sellekohase ukaasi alla. Tegelikult aga tekkisid kaunis piinlikud küsimused. Seni oli keiserinnade kroonimine sündinud ühel ajal keisrite võidmisega. Oli olnud ainult üks erand: Liivi neid Kadri, keda Peeter Suur 1711 aastal naiseks võttis, pärast tsaarina Eudoksia äratõukamist. Ent tol ajal ei olnud sel tseremoniaalil veel seda ulatust, täpsust ja pidulikkust, mida ta omandas hiljem, Katariina II ja Paul I ajal. Tuli, järelikult, uusi korraldusi teha, kaotada teatavad riitused ja luua uusi, ja seda pealegi asjas, kus pühitsetud liturgia, isevalitsuse põhimõtted, ajalugu, traditsioon ja etikett keerulisi reeglid nõuavad.

Vürst Ivan Golitsõnile tehti ülesandeks Moskva arhiive uurida, et seda küsimust selgitada.

Veel teine talitus oli tarvis enne ette võtta. Katariina Mihailovna tsiviilseisus, s. t. tema seisukord kui seaduslik naine, tema perekonnanimi „vürstinna Jurjevskaja“, tema tiitel „kõrge aupaistus“ — tuli kõigi nõutud vormide järele seadusepäraselt ära määrata.

Seepärast andis tsaar kohtuministrile Nabokovile oma isikliku ukaasi, millele ta oma laulatuse päeval, 18. juulil, oli alla kirjutanud, ja käskis seda salaja valitseva senati heroldika osakonnas registreerida.

Ent Aleksander II hingest valitses kõigi nende suurte kavatsuse üle üks mõte, mida ta ainult Katariina Mihailovnale avaldas. Tal oli nõu pärast oma poliitilise reformi teostamist ja oma naise kroonimist, tsesarevitshi kasuks troonist lahti ütelda. See pidi sündima kuue kuu, kõige rohkem ühe aasta jooksul. Siis kavatses ta oma naise ja lastega Prantsusmaale reisida, et Pau's või Nizzas oma elupäevi rahu lõpetada.

*

Hoolimata kõigist ettevaatuse abinõudest, mis tarvitusele olid võetud, et kõige suuremas saladuses hoida ettevalmistatavaid sündmusi, aimas avalik arvamine neist siiski enam või vähem.

Pealinnas liikusid veidrad kuuldused. Ilma mingi põhjuse ja tõenduseta jutustati, et pärisorjuse kaotamise aastapäeval, 2. märtsil, avaldab Aleksander II konstitutsioonilise akti, millega isevalitsus kaotatakse ja liiduleping tehakse Vene rahva ja Romanovite dünastia vahel. Need kuuldused äratasid kartust ja viha ühedes, lootust ja rõõmu teistes.

Ent 2. märts ei toonud midagi. Seda suu-remaks muutus meelte palavik. Et teadmatus painajast lahti saada, kujutati endile ette, et vabaduste akt avaldatakse paastu lõpul, 24. aprillil, esimesel lihavõtte pühal.

Nihilistid võtsid osa sellest üldisest elevusest. Mitte, et nad konstitutsiooni väljakuulutamisele kõige vähematki tähtsust oleks annud. Ei! Nende eesmärgiks oli mitte tsarismi uuendamine, vaid selle kaotamine. Nemad ei püüdnud mitte sotsiaalse korra parandamist, vaid selle hävitamist. Instinktiivselt pidasid nad juhuse parajaks, et efektiga näitelavale ilmuda.

Veebruari jooksul tegi politsei kindlaks, et mässuliste põrandaaluste tegevus intensiivsemaks oli muutunud. 7. ja 11. veebruari vahel läks politseil korda kinni võtta mõned anarhistid, keda kõige kardetavamateks peeti. Nii

saadi teada, et „Народная воля“ (Rahva Tahte) täitev komitee organiseeris elukallale kippumisi, mis hirmuäratavuse poolest kõik eelmised kaugele maha pidid tätma: attentaadid pidid nii hirmsad ja nii sagedad olema, et isevalitsus seekord pidi langema. Selle liikumise ülemaks juhiks oli Sheljabov, 29-aastane noormees, täiuslik anarhisti tüüp. Tema enda ligemad kaastöölised kartsid tema fanatismi, tema külma ja halastamatu tahte, tema kuulmatu vihkamisvõime ja hulljulguse pärast. Nad ei nimetanud teda endi vahel teisiti kui „hirmsaks Sheljaboviks“. Üks noor neid, Sofia Perovskaja, tema armuke, jagas tema avantüristlikku ja rahutut elu. Olles aadeli seisuset, oli ta ilus, tuline ja süng, nagu mõni eumeniid. Niisugune energia hoovas sellest võluvast olevusest, et tema armastaja vahel väsimuse pärast tema jalge ees nuttis, sest see naine ei lubanud talle minutitki puhkust. Nimetati mitut tema seltsimeest ja austajat, keda ta enesetapmisele oli ajanud, et neid karistada mõne silmapilkse nõrkuse eest.

Nende kahe peaisiku ümber koondus „võitlusrühm“, kuhu kuulus viisteistkümmend vaba-tahtlikku, kes põlates teoreetilist kihutustööd, olid endid täielikult pühendanud „praktilisele terrorismile“, s. t. lõhkeainete valmistamisele ja attentaatide teostamisele. Selles rühmas mängisid eriti silmapaistvat osa inseneer Hrinievecki, ülõpilane Rössakov, keemik Kibaltshitsh ja juudi neid Jessy Helfmann. Politsei oli nende jälgil.

*

Laupäeval, 12. märtsil, enne suure paastu avamist, läks keiser tsaaride vana kombe järele Talvepalee väiksesse kirikusse armulauale. Vürstinna Jurjevskaja ühes lastega, tsesarevitsh ja tsesarevna, suurvürstid Vladimir ja Konstantin abikaasadega saatsid teda.

Pärast jumalateenistust võttis keiser ühes vürstinna Jurjevskajaga einet. Kui ta laua tagant üles tõusis, töodi temale rutuline kiri siseministrilt, kes teatas tähtsat uudist. Sheljabov oli arreeteritud.

Varsti tuli Loris-Melikov isiklikult ja jutustas üksikasjaliselt, kuidas politseil korda oli läinud hirmsat anarhisti tabada. Ta tähendas ka, et juurdluse esialgsed andmed laskvat aimata mingit kurbumängu, mis tulemas ja peatset attentaati. Seepärast andis ta tsaarile nõu järgmisel päeval mitte, nagu harilikult kaardiväe paraadile, „rasvodile“, minna. Aleksander II oli väga üllatatud sellest nõuandest ja küsis:

— Mispärast ei peaks ma rasvodile minema?

Et ministril mingid tõenäolisi andmeid ei olnud oma kartuse põhenduseks, seepärast ei võinud ta tsaarile tõsiselt peale käia.

Pealegi oli keisril suur rutt ühe teise asjaga, mille kausta ta ministri kaenla all nägi. Ta võttis kaustast ühe paberi, luges selle tähelepanelikult läbi ja kirjutas oma nime alla. See oli manifest, mis kuulutas Vene rahvale esitusorگاani andmist riiginõukogu näol. See oli esimene akt, millega isevalitsust piirati. Kõigile pidi see tähendama uue ajajärgu koitu.

Aleksander II andis veel kaks või kolm allkirja ja laskis siis Loris-Melikovi minema.

Seepeale läks keiser kohe vürstinna Jurjevskaja juure.

— Valmis! hüüdis ta kergendatult, vürstinna tuppa astudes. Kirjutasin praegu paberile alla. See dokument avaldatakse esmaspäeva hommikul ajalehtedes. Arvan, et ta hea mulje tekitab. Vähemalt näevad venelased, et olen neile annud kõik, mida võimalik oli anda. Ja nad saavad teada, et see kõik on neile antud sinu pärast.

Vürstinna vastas:

— Küll olen nüüd õnnelik!

Ja nad kaisutasid üksteist kaua.

Samal silmapilgul, palee vestibüüli tülles, kohtas m-lle S. Loris-Melikovi, kes rõõmust hülgava näoga trepist alla tuli. Minister tõmbas m-lle S. kõrvale ja ütles temale:

— Soovime üksteisele õnne, kallid Varvara Ignatjevna... Tänane päev on suur Venemaa ajaloos.

Et m-lle S. algusest peale kõigisse asjusse oli pühendatud, seepärast avas Loris-Melikov tema ees oma kausta. Tähtsa paberi all võis daam lugeda järgmist kolme allkirja:

Aleksander,

Aleksander, tsesarevitsh

Konstantin, suur-admiraal.

M-lle'i juurest lahkudes, ütles Loris-Melikov:

— Lähen ja viin manifesti kohe trükikotta, et teda ülehõmme võidaks avaldada.

Õhtul sõi keiser oma naise juures. Ta oli m-lle S. kella üheksaks endi poole kutsunud. Kui m-lle S. tuli, pani keiser temale ette „jeralashi“ mängida. Ent enne kui m-lle S. mängima hakkas, jutustas ta keisrile, et Loris-Melikov oli temale Sheljabovi arreteerimisest teatanud. Ta ütles, et Loris-Melikov ootab mingit attentioni nihilistide poolt, ja palus tsaari jumala keeli, homme mitte rasvodile minna.

Aleksander II vastas, rõõmus muretus hääles:

— Ja mispärast ei peaks ma rasvodile mi-

nema?... Mina ei või ju kui vang oma palees elada!

Siis juhtis ta jutu mujale ja andis kaardid.

Järgmisel päeval, pühapäeval, 13. märtsil, pärast jumalateenistust, kui tsaar oma siseministriga oli töötanud ja rutuga einet võtnud, tuli ta oma naist jumalaga jätma, enne kui ta kaardiväe paraadile läks. Hoides üht oma tütardest põlvedel, arendas ta vürstinna ees päeva eeskava.

Poole tunni pärast pidi ta Mihaili palee maneeshi sõitma, et seal rasvodist osa võtta. Siis pidi ta teeveele minema suurvürstinna Katariina juure, kes seal kõrval elas. Ta arvas tagasi jõudvat kella kolmveerand kolmeks.

— Siis, ütles ta, — kui sa nõus oled, läheme üheskoos Suveaeda jalutama.

Vürstinna oli nõus. Tehti maha, et kell kolmveerand kolm ootab vürstinna tsaari, ja lutusülikond seljas ja kübar peas.

Aleksander II lahkus Talvepaleest kell ¼1 kinnises tõllas, mida ümbritses kuus Tereki kasakat. Seitsmes kasak istus pukis, kutsarist pahemal. Kolm politsei-ohvitseri, nende hulgas ka kolonel Dvorshitski, järgnes kahes saanis.

Vana kombe järele, mis pärit oli Paul I ajast, pidi keiser igal pühapäeval sõjaväelise valvekorra paraadi juhutama. See sündis ühes neist suurtest maneeshidest, mille peale Peterburi linn õigusega uhke võis olla ja milles mitu eskadroni korraga võisid hargneda.

Hülgav salk suurvürste ja kindral-adjutante saatis keisrit. Välisriikide saadikud, kellel sõjaväeline kraad oli, olid ka paraadile kutsutud.

Pärast paraadi jõi keiser suurvürstinna Katariina juures teed.

Kell veerand kolm istus keiser tõlda ja käskis ruttu Talvepaleesse tagasi sõita.

Nagu tulekul, nii ka tagasisõidul ümbritses tsaari kuus kasakat, seitsmes istus pukis ja kolm politsei-ohvitseri sõitis taga saanides.

Inshenernajalt sõitis keiserlik rong tühjale kallastele, mis asub Katariina kaantali ja Mihaili palee aedade vahel. Oli veel tükk maad sõita, seepärast aeti hobused traavi. Need olid Orlovi tõugu täkud ja nende traav oli nii kiire, et kasakad sunnitud olid oma hobuseid galoppi tõstma.

Siin ja seal oli näha mõnda politseiagenti teed valvamas. Üks poiss, kes korvi enda järel lume peal vedas, üks ohvitser, kaks või kolm soldatit, keegi noormees pikkade juustega, kes käes väikest pakki kandis, — mitte kedagi muud ei olnud näha sel laial rahulikult puisteel.

Just sel silmapilgul, kui keisri töld mööda sõitis noorest mehest pikkade juustega, viskas viimane oma paki hobuste jalge alla.

Käis hirmus plahvatus, tõusis paks lume- ja suitsusammas. Oli kuulda aknaklaaside klirinat, karjatusi ja hoigamisi! Pilt esines kõiges oma kohutavuses: kaks kasakat ja poiss, kes korvi vedas, lamasid maas; kaks hobust tapetud; vereloigud; purustatud tollaklaasid; tollapära väänatud.

Keiser, kes veata oli jäänud, ruttas haavatute juure. Kõik jooksid plahvatuse kohale. Hüpates maha oma saanidest, võtsid politsei-ohvitserid kinni mõrtsuka, kes, põgeneda püüdes, oli komistunud ja maha kukkunud.

Kolonel Dvorshitski, kaitsesalga ülem, palus tsaari oma saani istuda ja täie kiirusega ära sõita. Ent Aleksander II tahtis näha anarhisti, keda rahvahulk ähvardas lõhki kiskuda. Kuna keiser kurjategijale ligines, küsis üks juurejooksnud isikutest ärevusega:

— Kas majesteet on haavatud?

Keiser vastas:

— Ei, Jumal tänatud, mul ei ole mingit viga!

Seal tõstis mõrtsukas pea üles ja hüüdis pilkava naeratusena:

— Kas ei ole vahest liig vara Jumalat tänada?

Samal silmapilgul, keegi tundmatu mees, kes seisis kaanali brustveri najal, paar sammu tsaarist, viskas miski asja viimase ette. Käis teine põrutav plahvatus, ajades üles uue lume- ja suitsusamba.

Kui suits lahtus, nähti ohvrite hulgas, kes maad katsid, keisrit seljali lamavat. Ta püüdis kätele toetuda. Ta nägu oli purustatud, sinel räbalateks kistud, jalad täies pikkuses paljad ja lõmastatud. Lihatükid vedelesid ümberringi maas. Keisri silmad, mis küll lahti olid, ei näinud enam. Tema huuled sosistasid segaselt: „Aidake mind!... Kas troonipärija elab?... Viige mind paleesse... ja laske mind seal surra.“

Suure vaevaga asetati tsaar kolonel Dvorshitski saani ja viidi surevana Talvepaleesse.

Vürstinna Jurjevskaja istus rahulikult oma toas, kübar peas ja mantel seljas, ootas keisrit. Seal tormas teener sisse ja ütles kohkunud näoga:

— Vürstinna, tulge ruttu, ruttu!... Majesteedil on paha!

Ilma et ta silmapilgukski oma selget mõistust oleks kaotanud, jooksis vürstinna kapi juure, mis sisaldas mõningaid arstirohtusid. Ta andis rohud teenri kätte ja ruttas alla keisri kabinetti.

Õudne rong jõudis parajasti sinna.

Kasakad panid keisri liikumatu keha voodile, mis toa keskele oli tõmmatud.

Haruldase meelekindlusega juhatas vürstinna esimest abiandmist, hõõrudes haavatu oime eetriga, andes talle hapnikku sisse hingata, aidates isegi haava-arste jalgu mähkida, et ohtrat verejooksu takistada.

Tsesarevitsh ja tsesarevna, suurvürstid ja suurvürstinnad olid kohe juure rutanud. Ent surija hingamist oli vaevalt veel märgata ja tema silmad ei reageerinud enam valguse peale.

Kasutades minutit, kus surija natuke meelemärkusele näis tulevat, andis ülempreester Roshdestvenski temale viimast jumalaarmu. Siis kaotas keiser uuesti meelemärkuse.

Kell pool neli panid naise sõrmed, keda ta oli nii tuliselt armastanud, tema silmad jäädavalt kinni. Selle õrna surumise all lahkus tema hing.

*

Isevalitsusliku õiguse põhjal sai tsesarevitsh kohe keisriks, Aleksander III nime all. Ta hakkas kohe oma võimu täiust teostama.

Kuna arstid ja teenrid veel surnu ümber talitasid, palus krahv Loris-Melikov käskusid asja kohta, mis viivitust ei kannatanud. Kas pidi ta, eila õhtul saadud käskude põhjal, avaldama homses „Valitsuse Teatajas“ manifesti, mis Vene rahvale kuulutas riiginõukogu ümbermuutmist ja isevalitsuse arenemist rahvaesituse poole?

Tsaar vastas, ilma et ta silmapilkugi oleks kõhelenud:

— Mina austan alati oma isa tahteid: avaldage manifest homme.

Ent öö jooksul anti siseministrile käsk manifesti avaldamist seisma panna. See oli ühe koosoleku tagajärg, mida absolutistide kildkond Anitshkovi palees oli pidanud. Järele andes oma sõprade tulistele palvetele, oli Aleksander III oma isa testamendi täitmise edasi lükanud, et seda pärast täiesti kõrvale heita. Et jumalakartlikule Aleksander III-le niisugust otsust sisendada, pidi tema endine kasvataja, püha sünoodi ülemprokuröör ja piiramata isevalitsuse kaitsja Pobedonostsev kõik oma kõneosavuse ja usutusvõime tarvitusele võtma.

Kui Loris-Melikov vastukäsu sai, hüüdis ta südamevalu pärast: „Milline vilets!... Ta on iseenda allkirja puruks kiskunud!“

Järgnevatel päevadel kõvendas Pobedonostsev pealekäimisi oma endisele kasvandikule. Ilmutusraamatu toonis sajatas „jumalavaenulikkude uut vaimu“. Ta seletas, et ise-

litsus on õigeusu järele puutumatu pühadus. Ta jutlustas tagasituleku tarvidusest „Moskva tsaaride müstilise ideaali“ juure. Ta ei väsinud noorele keisrile kordamast: „Põgenege Peeterburist, sellest neetud linnast! Minge Moskvasse, viige valitsus Kremlisse!... Kuid enne ja nüüd kohe kihutage minema Loris-Melikov, kihutage minema suurvürst Konstantin, kihutage minema vürstinna Jurjevskaja!...“

Ja kui arg, kartlik, vagune ja kohmetu isevalitseja, keda südametunnistus piinas, mõneks tunniks Pobedonostsevi tugeva tahte alt vabanes, siis võtsid teda käsile teised nõuandjad, kes sama laulu lõpmata kordasid. Nii tegi Aleksander III järk-järgult tühjaks kõik oma lubadused, mis ta isale oli annud.

*

Endise keisri põrm lamas Talvepalee surnukambri. Ta kandis Preobrashenski rügemendi univormi, kuid mingit krooni peas ega mingid autähiti rinnal. Aleksander II ei tahtnud, et need tühised märgid temale hauda kaasa pandaks. Kõneldes kord Katariina Mihailovnale oma testamendi määrustest, oli ta temale öelnud: „Kui ma kord Jumala ette ilmun, ei taha ma esineda kui mõni tsirkuse ahv. Ja pealegi ei oleks seal kohane majesteeti mängida!“

Igal hommikul ja õhtul peeti surnu juures hingepalveid. 18. märtsil, päeval enne keiserliku põrmu Petropavlovski kindlusse viimist, võttis hingepalvest ka Pobedonostsev osa. Kui ta koju tuli, oli ta väga liigutatud (sest see tuline ja paindumatu poleemik oli õrna hingega) ja kirjutas ühele sõbrannale: „Täna pidasin surnu juures jumalateenistust. Pärast avalikke palveid, kui kõik osavõtjad olid ära läinud, nägin kõrvaltoast leske tulevat. Tema

jalad kandsid teda vaevalt. Ta õde toetas teda. Rõlejev hoidis teda. Naine langes kirstu ette maha. Surnu nägu on kaetud looriga, mida üles ei tohi tõsta. Kuid naine tõmbas järsku loori ära ning kattis surnu otsaesise ja näo suudlustega. Siis läks ta vaarudes minema. Mul oli kahju vaesest naisest.“

Sama päeva õhtul tuli Katariina Mihailovna tagasi surnu juure. Ta oli oma uhked juuksed ära lõiganud ja pani nad pieteetlikult surnu sõrmede alla. See oli tema viimne armastuse märk.

*

Üks kuu pärast seda sündmust pühitsesid Pobedonostsev ja tema marulised jüngrid oma võitu. Krahv Loris-Melikov, olles põlguse alla langenud, sõitis tagasi Kaukaasiasse. Suurvürst Konstantin, täis kibedust ja uutest võimumeestest siunatud, lahkus koja juurest. Aleksander II poliitiline testament oli tühjaks tehtud, puruks kistud. Viha ja tagakiusamise hoog pühkis trooni juurest ära kõik vabameelse unistuse jäljed.

Kahetsedes oma endiseid eksitusi ja tahetes tagasi pöörata „Moskva tsaaride müstilise ideaali juure“, avaldas Aleksander III oma rahvale manifesti, mis lõppes järgmiste sõnadega:

Jumala hää! käseb Meid asuda kindlasti isevalitsusliku võimu etteotsa. Uskudes jumalikusse ettenägevusse ja Tema ülimesse tarkusse, täis lootust isevalitsuse õiglusse ja jõusse, mida Meie oleme kutsunud kõvendama, juhime Meie selgelt Oma riigi saatusi, mida nüüdsest peale määrame ainult Jumal ja Meie.

Tsaaride riik pööras jälle oma vanadele teedele, mis kolmkümmend viis aastat hiljem viisid Venemaa hukatusele ja Nikolai II märtrisurmale. (Lõpp.)

ELEGIA.

MART RAUD.

*Tulli tuska taas tubaje,
kummus kurbus kamberije.*

*Hääli' i hääli hämärussa,
keeli' i keeli kusagilla,
valgusvärlida' i vilgahtle
taeva' asta tinatsesta,
tinatsesta, tusatsesta.*

*Kuho kadosid kaboke,
kuho läksid laglekene,
kuho veerid virvekene?
Kuho läksid laulegesi,
silmakeste särägesi,*

*huuli huima hurmagesi,
põskige põlevigesi?*

*Vahtrad vaatvad vainodelle,
haavad armasta halavad,
kased kohavad Kunoda:*

*„Tuuleksed tudo-tasased,
õhke hõrnad hõljendused,
kandke Kun' o kauge' elta,
tooge tudolla tagasi
lauledasa laulemaie,
kandlida keelimaie.“*

PINGUIINIDE LINNAS.

A. KRACUP NIELSEN *).

Kõigist juhtumistest jäämeres on külaskäik pinguiinide**) juure huvitavaim. Loodusel on imelik mõte olnud kaugel jääpiirkonnas loomade ühiskonda luua, mis tundub inimeste seltskondlike korralduste lõbusa ja veidra paroodiana. Üle lumiste kõrgustikkude rändame teiselepoole saare otsa, kus määratu suured pinguiinide asundused leiduvad. Nii kaugele kui silm ulatub on mererannast mägede külgedeni maapind pinguiinidega kaetud; pesade vahet pole rohkem kui paar jalga. Sirgelt kõndivad linnud sarnanevad endi valge rinna ja musta selja ning pealaega vanadele auväärt herradele sabakuues ehk vanadele daamidele musta tanu ja suurrätiga.

Jalutades läbi asunduse, mil 50—100 tuhat elanikku, tunnete ennast väikse jumalana, kes maa peale vaatama tulnud, kuis inimestega lugu. Igalpool seisavad pinguiinid ja vaatlevad huvitusega teie tegevust. Olete tuhanded auktartlikult vaatlejale äkki kogu ilma keskpaigaks saanud.

Tundide kaupa võib aega viita mööda asundust rännates ja naljakaid situatsioone ning lõbusaid tüüpe vaadeldes. Linnud ei avalda vähematki hirmu, ainult heatahtlikku huvi. Istun suurele kivile keset turgu. Veidi aja pärast elab linn jälle igapäevast elu. Kui mõnus on tuhandeid penikoormaid tsivilisatsioonist eemal olles keset lund ja jääd end äkki nagu kodus tunda ja vanu tuttavaid jälle näha. Eks seisa emand Mai ja emand Kai seal pika peatäna

*) Daani arst Aage Kracup Nielsen kirjeldab raamatus „Läbi troopide Lõuna-Jäämerde“ oma reisi Norra valaskalapüüdjatega. Avaldame peatüki sellest raamatust.

**) Pinguiinid on Lõuna-Jäämeres asuvad linnud, ülihead ujujad, kes suurema osa elust vees mööda saadavad. Maale tulles sarnanevad nad eemalt kohmakatele inimestele. Tiivad on oimukujulised; lennata pinguiinid ei saa.

Siseminister K. Einbund,

kes hiljuti rahvaerakonnast põllumeeste erakonda üle läks.

nurgal ja vadista juba tund aega, selle asemel et kodus supipoti ja laste järel vaadata. Mõni samm eemal näen teist vana tuttavat, tüsedat daami, kes parajasti haudub ja ärritatud meelolus kõigi naabri-emandatega tüli norib, nii et ta vaene abikaas alatasa ühe perekonna juurest teise juure peab jooksuma, et jälle rahu sobitada. Igalpool peetakse peakoosolekuid ja miitinguid, aina kõneldakse ja kõneldakse. Üks väike saatkond teise järel tuleb auvääriliselt pead noogutades minu poole. Sealt tuleb mingisuguse ühingu juhatus, sealt tööta tööliste esitajad, neile järgnevad igasuguste muude seltside saadikud. Kõik kõnelevad läbisegi. Aegajalt läheneb mõni sõjakas herra. Vapralt kipub ta noka ning jalgadega minu kallale, nii et teda kõrvakiiludega pean eemale peletama. Kindlasti on ta kütirühma pealik, kes arvab et vaenlane maale tulnud ja seepärast jalamaid pealetungimisele asub. Ka omad enamlased on pinguiinidel; need ei viitsi muneda ega pesi ehitada, vaid hulguvad niisama ja norivad riidu ning jutlustavad revolutsiooni proletariaadi seas vaeste asupaikades linnaserval, kus tormid tuppa puhuvad ja vesi pesadesse imbub.

Ka Don Juanid on olemas, kes pesa juurest pesa juure jalutavad ja noortele naistele, kellede mehed merel perekonnale toitu otsivad, kärkseid pähe ajavad. Siin-seal näib musikaalseid armastajaidpaare, kes — kaelad õieli ja pead kuklas, pikki armastuslaule laulavad, kehasid taktis edasi-tagasi õõtsutades. Nende laul sarnaneb küll rohkem laste-pasuna tuututamisele, poos ja miimika aga ei ole sugugi halvemad kui mõnel kuulsal lauljal.

Suurest linnast alla sadamasse viivad laiad maanteed. Aastatuhandete jooksul on lindude jalad need maanteed siledaks kulutanud. Imelik on kujutleda, et inimekonna lapsepõlves, kui meie esivanemad alles koobastes elasid, pin-

guinide maanteed juba ammugi siledad olid ja liikumine nendel vilkam kui seni suurlinnade promenaadidel. Neil teedel kohtavad sõbrad ja vaenlased; seisatavad, lobisevad ja takistavad liikumist. Jalutatakse mitmekesi mere ja pinguinide linna vahel. Teistel on kibe rutt, siunates tungivad nad lobisejate vahelt läbi; ausad kodanikud, kel aega küll, vaatavad neile valjusti pahandades järele. Herrad seisatavad vahel tänaval, et vaadelda mõne daami erakorraliselt meeldivaid jalgu või elegantset ülikonda. Vanemaid, närvilisi daami aga kuulen pinguinide keeles ütlevat: „Jumal, kuid võib ometi nii lühikest kleiti kanda, — pealegi selles vanuses!“

All sadama juures, suure peatänavaga lõpul on hulk madalaid, astmekujulisi kaljusid, mis lained ja pinguinide jalad siledaks hõõrunud. Siit lähevad töökad ja korralikud pinguinid igapäev mitu korda vette ja ujuvad merele, et endale ja perele kalu püüda. Sealsamas virkade pinguinide sadama juures asub ka lai mereäärne jalutustee. Valge liiva asemel on see kaetud peene musta laavarihuga. Päikesepaistelisel päeval on jalutustee täis tuhandeid supelusvõõraid, kes seal luusivad, lobisevad, flirdivad, vees suplevad ja elegantseid ujumiskunstükke teevad. Mõnigi abielumees kirub linnas pesal istudes ja mune soendades, kuna proua supleb ja lõbutseb. On aga ka herrasid pinguine olemas, keda sadamasse

saadetakse lõunaks toitu muretsema, kes aga selle asemel jalutusteel lõbutsevad.

Päevade kaupa võiks pinguinide laagrit mööda rännata ning leiaks aina uusi naljakaid situatsioone. Kuid õhtu on lähedal, päike läheb varsti looja. Jätame tuttavad ja sõbrad pinguinide linnas jumalaga ning asume üle lumiste küngaste tee laeva poole. Veel kaua kostavad lobisejad hääled üle küngaste nagu tasane sumin keset õhtu-vaikust.

Kui hulk aega läbi kõrge lume oleme rännanud ja pinguinide linn meie silmist ammugi kadunud, kohtame kaljurünga taga üksikut pinguini, kes majesteetlikus rahun paigal istub, kuna õhtupäike tema musta selga kuldab. Lumel sinab eredalt tema pikk vari. Ta on lobisejate kaaskodanikkude seast lahkunud ja äripäeva tülidele selja pööranud, et keset üksindust ja vaikust oma mõtetele anduda. Alati on inimeste seas väsinud hingi leidunud, kes üksindust on otsinud — munk vaiksest kloostrikambri, erak kõrbe kalju-koopast — kuid ikka kostsid nende üksindusse õhtu-helid: kloostrivendade vaiksed sammud kambri-ukse taga, shakaali kisa kõrbes. . . Üksikum kui ükski teine hing maa peal on pinguin, keda tol õhtul kohtasime kaugel keset avarat, laia, lagedat lumehälja. Ta polnud harilik labane lind nagu tuhandet teised, ta oli juurdleja, tõsine mõtiskleja keset polaariigi ääretut vaikust.

Tõlkinud M. S.

EESTI SÜDA.

Kalevi kuningaks saamise järele rahvas kohe arutama: „Mis kuningas muidu oled, kui linn puudub! Kuningas elagu kuninglikus linnas. Ehitame sulle kuningliku linna!“

„Ehitage. Aga kuhu?“

Võrulased varsti Munamäe peale näitama: „Siia ehitame linna. Siit võid kas kogu Eestimaa ära näha ja veel kaugele Vene valdadesse vaadata. Siin ilus elada!“

„Siin ilus elada!“

„Meil ometi parem paik veel!“ hüüavad tartlased vahele. „Tule, vaata meie Toomimäge. Linna ehituse kohaks kui loodud. Emajõgi käe-jala juures. Pääsed igapäev Peipsile ehk Virtsjärvele. Rääbused ei lõpe laualt, kiisad kausist, ahvenad anumast. Meil põli elada!“

„Teil põli elada!“

„Halvem ei meilgi!“ virulased vahele. „Linn meie kõrgel kaljusel kaldal paistab kui päike, kumab kui kuu, särab kaugele Soome, näha veelgi Venemaale. Linna sära peale sõidavad

laevad kokku sadade kaupa, üks täis Kungla kulda, teine vana hõbedat, kolmas siidi, neljas sametit, igatüki isesugu varandust. Viru kaldal olgu kuninga linn!“

Harjakad kuulavad, vahele astuvad. „Ei ole Harjumaa halvem ega kilurand kehvem. Paasi meil palju, kiva küllalt, linna ehitame kas viis penikoormat pika ja neli laia. Kiludega söö-dame sind hommikul, kiludega lõunal, kiludega õhtul.“ Kuldne põli meil elada!“

„Kuldne põli teil elada!“

Läänlased naeravad: „Kuninga linn meile! Kes jõuab alati kilu süüa. Tüütab ära. Anname täna tursakalu, homme säinasid, ülehommime vimmu. Üks kala kaunim kui teine. Luha ääre linn, ei ole pillimeest tarvis ega mängumeest vaja, luht laulab kuningale lõbusaid lugusid. Meil põli parem!“

„Teil põli parem!“

„Lõbusam linnapaik Saares!“ saarlased vahele. „Kuramaa kumab kätte, Soome särab silma. Õhukangastused toovad Rootsimaale koju

õue. Tuhat alust ootavad käsku, täna sõida lääne, homme õhtusse, ülehommene idasse, selle peale põhja. Kuhu meel mõtleb, sinna kohe pääseb. Lestakalad meil laual, haned ahjus, pardid pajas. Saares seisa kas söömata, ela eineta!

„Saares seisa söömata, ela eineta!“

„Pärnumaale kuninga linn. Metsapoolet valitseja varjupaik!“ nõuavad Pärnumaa mehed.

„Kaks karu rakendame kuninga vankri ette, neli põtra ree ette, sõida et kuused ees kummardugu ja laaned loogu langegu. Paik siin hunte panna ikkesse, karusid kammitsasse. Metsapoolet ammu ju Metsala peremehegi pealinn!“

„Metsapoolet ammu ja Metsala peremehegi pealinn!“

Vaevalt lõpetavad Pärnumaa mehed, kui juba järvalased häält tõstavad. „Kuninga linn Järvamaale särama! Järvas järvi, Järvas jõgesid, Järvas mähavaid metsi, Järvas nägusaid nurmi, Järvas suuri soid, Järvas rammusaid rabasid, Järvas kõike, mida iganes ihkad!“

„Järvas kõike, mida iganes ihkad!“

Sakala mehed tungivad tuhinal platsi: „Viimane sõna meie. Kuninga linn Sakalasse. Maa kui rohuaed: nisu nõretab nurmel, lina lainetab väljal. Salved ahgavad saagi käes, aidad ahastavad küluse all. Sakala saagimaa, Viljandi viljaait. Leib sajab suhu enesest!“

„Leib sajab suhu enesest!“

Kalev mõtleb, mõtleb.

„Pidage, vennad, aega veel ehitamisega! Kaunid kõik mulle kiidetud kohad, meeldivad kõik teie ülistatud paigad. Kuid igasse kohta ei jaksa te kuninga linna ehitada; ühestki küll! Ihkaksin igas kiidetud kohas, vähemalt ühekaugusel igast kiidetud kohast asuda. Eesti südamesse saagu mu pealinn, ühevõrra kaugel

Munamäe ilust kui ka Saaremaa sõidukohtadest, Lääne luhtadest kui ka Sakala saagimaadest, Harju kiidetud kiludest kui ka Metsapoolet kuulsatest karudest, Järva järvedest ja Viru vägevatest kallastest, Peipsi räbustest kui ka Virtsjärve kiiskadest. Otsige Eesti süda üles, sinna ehitage linn, sinna jään asuma!“

Mehed nõus: „Kalev Eesti südamesse elama!“

Kus Eesti süda? Mehed arvavad, arvavad, vaidlevad, vaidlevad. Aasta algab, teine tuleb, kolmas kulub... Eesti süda leidmata. Kalev kaob kalmukünkasse, mehed arvavad, arvavad... kus Eesti süda?...

Vaata, mehed arvavad, arvavad, vaidlevad, vaidlevad tänapäev veel. Kus Eesti süda? Kus Kalevi linna koht?

Kalevi kuninga linn alustamata alles.

Eeskuul

M. J. Eisen.

Mustafa Kemal-pasha,

Türgi vägede ülemjuhataja ja praeguse Türgi valitsuse tugi. Sai kuulsaks oma võitude läbi Greeka vägede üle.

MITMESUGUSTE RAHVASTE JOOGID.

ETNOGRAAFILINE KIRJELDUS.

Igalpool leiduvad rahvuslised joogid, ja võib jälgida isegi teatud sidet nende vahel ühest küljest ja karakteri ja kultuurelu ühtumist — teisest küljest, sest jookide valmistamine ja tarvitamine avaldab kahtlemata mõju kauplemise ja läbikäimise peale. Sellepärast võib anda tutvunemine selle küsimusega mõnesuguseid näpunäiteid sotsiaal-ökonomiliseks ja etnograafiliseks vaatlemiseks.

Algame Aasiaga. Juba kolmtuhat aastat tarvitavad Aasia pojad jooki, mis on tehtud riisist

ja hapnevast nisutaignast. Muinasjuttudes räägitakse, et seda „magusat“ viina isegi viinamari, mis ühe Hiina väepääliku Tshang-Kiani poolt sisse toodi, kõrvale ei suutnud tõrjuda. Ja veel praegugi tarvitatakse pidulikkudel juhustel seda riisiviina. Harilikult juuakse riisivett, midagi vahepealist õlle ja viina vahel, olgugi, et ei põlata ka „kauliang“i, millega võrreldes rumm ja whisky tunduvad nõrga limonaadina. Samasugune riisiviin on tarvitusel ka jaapanlaste juures, kuid nime all „ratsi“, ja segatult

„saki'ga“ — sibula ja pimenti (Jaapani pipar) segu. Peaaegu sarnase retsepti järele valmistatakse jookke ka Malai saartel, Borneos j. m.

Kõigile on tuttav jaapanlaste ja hiinlaste kiring tee järele. Mongoolidel on tee rahvuslik jook, kuid tema valmistamisviis on sarnane, et ta harjumata inimesele vaevalt võiks meeldida. Telki astudes annab külaline peale harilikke tervituskombeid kõigile ninatubakat nuusutada, siis teretab kätt-pidi perenaist ja ulatab talle puust kruusikese, mida kõik kaasas kannavad; tee ja piimaga täidetult annab perenaine ta varsti tagasi. Rikkamates peredes pannakse külalise ette lauakese peale võid, kaerajahu ja juustu, iga aine iseäralises peenelt lakeeritud karbikeses, ja külaline paneb juba oma arvamise järele sealt midagi oma kruusi. Mongooli viina juuakse soojendatult ja teda tehakse petipiimast, mida enne käärima lastakse minna ja alles siis destilleeritakse. „Peab olema tõsine mongool, et teda juua,“ ütleb paater Cook, „ta on maitsetu ja lõhnab halvasti.“

Paljude, iseäranis rändavate rahvaste armsamad joogid on valmistatud piimast. Juba ammust aega joovad mongoolid kumõssi ja kefiiri. Juba Herodotese juures teati rääkida kumõssi valmistamisviisidest. Nüüd valmistatakse kumõssi järgmiselt: värske ja hapnema läinud hobusepiim valatakse nahast nõusse ja segatakse siis hästi segamini; kolme kuni nelja päeva pärast on kumõss valmis. Kefiir valmistatakse lehma piimast. Afganistaanlased teevad midagi sarnast lamba piimast. Irimaal kogutakse lamba piim väikeste vaadikeste sisse, lastakse ta käärima minna ja juuakse siis.

Troopika elanikud tarvitavad peaaesjalikult kookuspiima. Valminud kookuspähkli vedelik on helesinakat värvi ja tal ei ole kindlat maitset. Valmimata viljal on ta magus ja tõepoolest piima taoline, vähe kleepiv, mille tõttu ta janu vähem kustutab kui valminute oma. Eurooplased joovad heameelega kookuspiima ja konjakit segamini.

Aafrikas tarvitatavate jookide üleslugemine võtaks palju ruumi. Hulk viina ja õlle sortisid valmistatakse sealtmaa taimedest, nagu näit. viin datlipähklatest, banaanidest, suhkrust. Abessiinlased valmistavad meest „hüdromeli“, Guineas osatakse palmitüvest saadud mahla iseäraliselt ümber töötada. Ida-Sudanis valmistatakse sorgost (soojamaa taim, millest saadakse suhkrut) mitmet seltsi õlut, mis kõik peaaegu sarnased meie valge õllega. Ühes nendega on seal müügil mitmesugused sisseveetavad kanged joogid: riisiviin, valgeviin, rumm, dshin konjak ja p. t. Piiritusjookide sissevedu on määratu suur. Islami ettekirjutused on võimetud; neist saadakse üle haiguse ettekäände all ja arsti ettekirjutusel. Viina tarvitab pea-

asjalikult jõukam kiht. Kurjad keeled teavad kõnelda, et paljudel auväärt sheikidel ja isegi mullal enesel olevat rikas veinikelder.

Peale eelnimetatute on suuresti tarvitusel mitmesugused aiavilja- ja suhkruveed, üldise nime all sherbet. Teed tarvitatakse vähe ja sedagi ainult lõunas, kuna kohvi juuakse igal pool. Aafrikas kasvatatakse paljus kohtis väga head sorti kohvi.

Polineeslaste rahvuslik jook on „kava“ ehk „ava“, mille juures samoalased selle joomist iseäralise pidulikkusega toimetavad. Igasugune pidu ehk lõbus koosviibimine on mõttetu ilma kavata. Saadakse see jook piprapõõsa juurtest ja ta sisaldab uimastavaid ollusi. Võõraste vastuvõtliku samoalase ukseelävest üle astudes ulatatakse võõrale otsekohe kava juur. Hoiab võõras juure käes, on see märgiks, et ta soovib kavat, peidab ta aga selle kuhugile, siis ei soovi ta kostitamist.

Valmistamise kord on järgmine. Juuresolijate kisa ja kära all toob noor juht kava ja teatab kaasolijatele sündmusest, mis pidulikkuse põhjuseks oli. Siis ilmuvad tütarlapsed, üks katlaga — kava keetmiseks (varem näriti teda ainult), teine kividega, et juurt katki teha, kolmas niinest sõela ja kookuspähklast kausikestega, neljas veega jne. Viimane kükitab katla juure, tema kõrval istub tüdruk, kes juuri katki teeb (tükkide arv vastab külaliste arvule) ja neid katlasse puistab. Siis kallatakse vett, segatakse ja sõtkutakse kätega katlas olevat segu, lastakse ta mitu korda läbi sõela ning, sõelumise primitiivsuse peale vaatamata, puhastub vedelik peaaegu täiesti kiudest. Kava valmissaamist tervitavad koosolijad käteplaksutamisega ja üks juhtidest teatab, et pidu algab. Ta annab tüdrukule tassi — lakeeritud kookuspähkla poole — ja see täidab selle pruuni vedelikuga. Nüüd kuulutatakse kõige tähtsama külalise nimi ja ulatatakse temale kruus. Külaline valab enne mõne tilga maha, palvetab ja hüüab „joon terviseks“ ja alles siis joob. Kõvasti auastmete järjekorrast kinni pidades jagatakse ka teistele kavaga täidetud kruusid. Siis ütleb esimene juht: „Kava on joodud, ülejääk saab minule.“ Pidulikkus lõpeb kõige suurema kõnemehe kõnega ja koorilauluga.

Kaval on kaunis vänge maitse ja sellepärast ei meeldi ta eurooplastele. Kuid polineeslased ja valged, kes kavaga on harjunud, ihkavad teda. Kava mõjub uimastavalt ja tema üleliigne tarvitamine kutsub välja peapöörituse, peavalu ja ajutise mõistusetuse ning lõpuks liikmete tuiumuse.

Taitulased olid kuni eurooplaste sissetungimiseni rahul allika vee ja piimaga. Kuid kui viimaste poolt sissetoodud apelsiinipuud seal õige lopsakalt kasvama hakkasid, taitulased mitte

üksi ei söönud apelsiine, vaid hakkasid nende sahvrist veini valmistama. Nad koguvad apelsiini vedeliku bambukipuust vaadikestesse ja ajavad ta keema. See vein on hirmus joovastav ja tema valmistamine on kõvasti keelatud. Kuid niipea kui apelsiinid valmivad, koguvad taitulased bambuki vaadi ümber ja siin algab nüüd metsik orgia. Ei trahvid ega vangistused ei aita.

Meksiklased, nagu nende esivanemadki, ei suuda läbi ajada ilma pulgue'ta. See jook on rohekat värvi ja terava vastiku lõhnaga. Kuid, kui lõhnaga harjuda, siis võib karastav ja hapuka maitsega pulgue väga hea maitseada. Meksiko indiaanlased mõistavad temast viina teha, mis väga hävitavalt organismi peale mõjub.

Lõuna-Ameerikas kogutakse hilja suvel ehk sügisel isesorti teed, meil väga vähe tuntud. See on n. n. „herba-mate,“ mis Lõuna-Ameerikas tema hulgalise tarvitamise tõttu, üle 100 miljoni kilo, silmapaistvat osa mängib. Meil on ta tuntud Paraguai tee nime all. Teda saadakse

alati halja puu *Ilex paraguensis* (4—12 meetrit kõrge) lehtedest ja okstest.

Mate-tee saadakse pulbriks hõõrutud kuivade lehtede keetmisest; keedunõuks on õõnes-tatud kõrvits. Kõrvitsa külge käib toru, mis lõpeb sõelakesega (bambillo.) Tarviduse kordil kallatakse sellesse isevärki teekannu vett juure, sest mate-teel on see paremus, et talle võib 4—5 korda keeva vett peale kallata ja jook jääb sama heaks (läheb maitse poolest isegi paremaks) nii, et esimest teed joovad harilikult teenijad. Isegi „paremates majades“ on kombeks, et teekann käib käest kätte, mille juures igaüks teed tõmbab otsekohe läbi bambillo.

Mate-teel on see hea omadus, et ta ei ärrita ega vapusta närvisid ja kergendab seedimist (iseäranis tähtis rahvaste juures, kes raskelt seedivat toitu tarvitavad). Ta on väga hea palaviku vastu. Võib olla, liialdatakse tema omadusi, kuid fakt on see, et ta Braasiilia eurooplaste juures Hiina tee kõrvale tõrjub.

Eestistanud Kaak.

FANTAASIA.

*Mind veetleb maa, kust külmad lumitormid
kui valged, hullund hundid lastaks valla,
kus jääkristallist lossid, hõbetornid
on kuhjund päikse külma tule alla,
täis kalliskive, silmipimestavalt
spektrumi värves, kõiki imestavalt.*

*Mind valdab iha: unustaks kõik ära —
kultuuri, aja, kurva mineviku,
kaasinimesed, elu vale sära . . .
End heidaks põhja ööde pimedikku,
jääkõrbe hüigla üksildusse julma,
ööd otsatud kus pidutsevad pulma.*

*Neid elaksin sääl — aastasajad pikki —
mis kaua, kaua peitvad päikse tule
ja näeksin valgusvihke imelikki,
kui vereteles loitvad lume üle
öö põhjamaise uhked valgustajad:
külm kuldse kuuga, tähed sajad, sajad!*

*Ja näeksin, valgeis kasukais jääkarud
kuis hiilisklevad hiilgavais jääväljes,
(kust lume ajand vihahullund marud)
et saaki püüda piinavamais näljes.
Suursarvilisi näeksin põdiakarje,
kes tähtevalgel heitvad pikki varje.*

*Sääl, kus nii harva heleneb kuldkoite,
kus virmalised võikalt salalised,
mu ainus valgus, veriseid täis loite,
mu ilutulestused alalised,
sääl saavutaks ma rahu kuninglikku,
sääl kuuleks kõnelema igavikku.*

Myosotis.

IMELIK EIT.

MART RAUD.

Sepa-Epul oli imelik nimi: Epp Sepp. Ja Epp ise oli ka imelik: elas ükski kui nõid Vooritse karjamaal väikses majaütis. Renti peremehele maksis puhta rahaga ega tulnud tööle ühegi palga eest. Pidas vana helepunast lehma, kelle sarved olid kattunud pügalatega juba tippudeni ja puusad püsti kui viljaredelid.

Eppu kardeti, keegi ei julgenud temaga rääkida pikemat juttu oma inimeste silme all. Keegi ei tahtnud temaga mingit tegemist teha, sest Epp oli Jumala irvitaja. Sarnane saatlik Jumala irvitaja, kes ka siis ristitähete rinna peale ei teinud, kui maailm müristusest värises otsekuu seebimull sügistormides, kui kuuskhiiglasted, kes endi latvadega ulatusid pilvi taevaela lael löikama pooleks, tormist tabatuina viimsepäeva mürinaga murdusid, ja kui tume taevas pigivärvilistest pilvedest viskas välke kui tuliseid vitse külamajade õlgkatuseisse ja isegi elava inimese ihhu.

Eppu ei kohutanud miski. Epp ei teinud tööd ega palunud Jumalat, ent elas hästi siiski. Kui ta enese lehmakene kinni jäi, siis tõi ta piima ning või külast ja maksis heldesti — puhta rahaga.

Eppust kõneldi kõikjal ja alati. Küll kõrtsis küll kirikteil. Ent selgusele mingile ei jõutud. Küll räägiti, et Epul on kuradiga suured suhted ja et tulihännad kannavad talle kokku suuri varandusi; küll kõneldi, et Epp soendiks käib ja metsadest endale värsket voorib; küll jutustati, et Epp on imeosov varas, kelle tabamiseks kõik ilma asjaarmastajad ja elukutselised vargapüüdjad võimetud ja lollid, aga kõik need jutud jäid ikkagi vaid arvamisiks ja Epp jäi Epuks. Keegi polnud tulihändu Epu õuest tõusvat ega neid sinna maanduvat näinud. Üheski varguses ei saanud teda kahtlustada. Ja kui Epp olekski soendiks käinud, kust sai ta siis selle raha, milles just eriti rikas näis.

Kahtlemata pidi Epu elus midagi veelgi salapärasemat olema, ent selle salapärasuse avamiseks polnud teid: Epp oli tulnud Vooritsele teadmata kust ja siin ta elas päevast päeva, ilma et keegi ta minevikust midagi teaks.

Epp oli vana. Ta aastate arvu ei teadnud küll keegi, ent seda võis näha ta näolt. Epu põsed olid tõmbunud kupra närbunud kaalikaina, takkvalged juuksetolkmed paistsid metsikult kollase rätinärtsu alt ja suus polnud hambaid ainustki.

Aga vanad inimesed otsib surm viimaks

kätte, et pärida neid enesele. Nii tundis Eppki, kes küll kogu omal eluajal, nagu tõendas, kunagi polnud haige olnud, ühel niiskel ja vihmaküllasel sügisel, et ta tunnike hakkab tulema.

Kui perenaine kord karja saatmas olles pilgu Epu osmiku poole heitis, nägi, et Epp hameväel lävel ja viipab kutsudes käega. Perenaine läks. Epp seletas, et tal rinnus hirmus valu ja öösel, kui kustutab tule, kuuleb surma samme ja tunneb haju haisu. Kui sureb, maetagu ta maha Vooritse karjamaale oma üti akna alla mingi künka jätmata kalmule ja Jumala sõnata. Raha, mille andis perenaise kätte poole sukasaärt, käskis toimetada naabrivalda ühele kuulsale kerjusele, kes eal ei istu teiste santide moel kiriktee veeres, vaid kerjab ainult korra aastas — alevi laadal, kus laulab roppe laule. Too olla Epule muistsest ajast sugulanegi.

Perenaine ei julgenud sõnagi lausuda. Kartis Eppu, kes seda koledam näis nüüd, et tal ei olnud rätikut peas ja et oli hameväel. Perenaine teadis küll, et hirmus võib olla küll ka see karistus, mis tuleb kord perenaise hinge peale Epu jõledate ja jumalakartmatute soovide täitmise pärast, ent praegusel hetkel kartis Eppu siiski rohkem ja lubas täita kõik.

Järgmisel päeval ei julgenudki perenaine enam karja saatma minna, ent õhtueel tuli karjapoiss kindla sõnaga, et Epp tahtvat talurahvaga rääkida: ükskõik — tulgu peremees või perenaine. Perenaine ei julgenud aga enam minna. Saatis vanamehe. Oli hirmul seegi. Eide jutt oli temagi kohutanud. Põlvi läbistas järsk nõksatus, kui astus üle läve. Epp lebas omas koikas, surmailme näol. Vanunud juuksekoonlad tolknesid takulontidena põrandale . .

Kohe, kui peremees tuppa astus, tõstis haige pea ja ürgas kahisevihhääli:

„Kutsusin sind sellepärast, et sina ja kõik ebausklikud sinuga peale mu surma uskuma ei jääks minust neid rumalaid nõiajutte, mis te endi totrate peadega välja mõtlete ja üks-teisele lobisete. Ma tean, et teie seda ei tea, kuid ma üksik inimene saan elada ilma töö tegemata nii nagu elan. Teie ei tea, kust ma raha sain. Ma räägin. . .“

Kuid kõnelemine näis talle raske olevat. Ränk kõhahoog katkestas lause. Kui sellest toibus, jätkas:

„Ennegu sija tuln, elasin mujal. Ma ei ütle kus, aga kaugel igatahes. Olin siis alles noor ja vist iluski. Teenisin tüdrukuna ühe herra man. See oli lesk mees ja põhjatu rikas. . . Ta

võrgutas mind. Püüdis kui kurat mind. Aga asjata. Ma olin tugev. Ta ei saanud, aga lootust ei kaotanud ka. Võrgutas. Mind nähes kimelesid ta silmad kui rasvapiisad tule paistel. Sooned paisusid ta näol.

Kord — see oli sügisel — saatis ta õhtu hilja mind millegi pärast kusagile. Läksin. Aga ta saatana oli mind luurama tulnud. Kargas heinasao tagant murdjana ja haaras mu kinni. Rüselesime kaua, ent ta ei saanud must jagu. Pääsesin viimaks ta käte vahelt. Pistisin jooksma. Pea kuulsin seljataga ta samme ning ähkimist. Ta ajas mind taga. Võtsin viimase jõu kokku, et pääseda. Tagasi vaadates nägin ainult ta suurt, musta kogu ja läiklevaid silmi: öö oli pime. Äkki aga kadus maa mu jalge alt. Kukkusin kohutava pahvatusega jökke. Ent pääsesin. Ei uppunud. . . Kui toibusin, ei näinud ma enam teda. Oli ära läinud. Läksin metsa, kus veetsin öö ja järgmise päeva. Mõtlesin, kuis tasuda talle. Viimaks tuli imelik nõu. Teadsin, ta arvas, et olen uppunud. Järgmisel ööl läksin jõe veere, hüppasin vette, tegin enda märjaks, panin vähjad riidesse rippuma. Hilja öösel astusin nii — küünal käes tema tuppa. Ta ei maganud. Kui nägi mind, karjatas otsekui oleks väits ta südamesse sorgatud. Värises kõigest kehast. Jämedad higipiisad paisusid ta näole. . . Laskisin kaua teda surmahirmus ahastada. Tore oli vaadata, kuis ta hiiglakeha värinates võbises. Kui juba arvasin, et ta hirmu kätte koolma hakkab, siis tõstsin koledat häält:

„Ma otsustasin sulle valida anda, kas surra koolja küünite kägistusest või loobuda omast jumalast: too siia kõik oma raha, ehk ma kõrin su!“ Ta taarus kui kuutõbine toast tuppa. Korjas viimased veeringid kokku. Puistas värisevi käsi lauale. Ma kaapasin raha põlle ja läksin.

— „Rändasin sealt ära kaugemale ja — — —“ Jällegi katkestas kõhahoop Epu kõne. Ta kõhimine oli lämbuv ja jõuetu. Verist röga pritsis suust padjale. Peremees vaatas surijat ja värises.

— „Ma ei jõua enam edasi kõneleda. Pole ka vaja,“ sai Epp viimaks kõhast võidu. „Nüüd tead vähemalt seda, mille üle ehk kõige rohkem pead oled murdunud. Aga nüüd pead vanduma mulle selle Jumala nimel, keda sa palud ja kelle peale loodad, et sa selle rahaga, mis sai su naise kätte, toimetad, nagu käskisin. Ja et sa pappi mu hauaveerele lobisema ei lase! Vannu!“

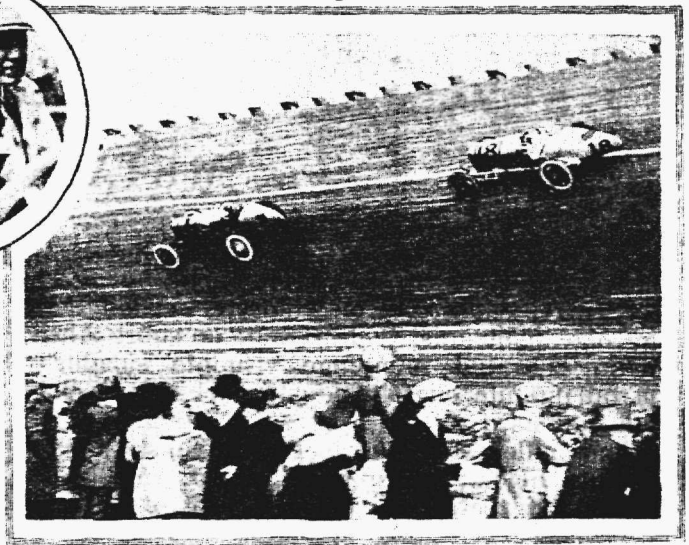
Epp vahtis põlevi silmi peremeest, kes sei-

sis püsti kui vahisõdur ja värises surmamõistetuna.

— „Ei, ma ei saa seda hirmust pattu oma hinge peale võtta. . .“

— „Siis kasi!“ süttisid Epu silmad saatulikult särama, „siis korista end! Olen elus kõigest ise üle saanud, saan surra ka nii nagu tahan“. . . .

Peremees tundis, et tal midagi enam öelda ei ole ja hiilis välja. Ta tundis, kuis higipiisad, külmad ja suured otsaesiselt hernetena alla veeresid. Kuulis, kuis veri ta südames valjusti ja kiirelt solksus. . .

Autovõidusõit Los-Angeles'is, Kalifornias, kus uus ilmerekord üles seati. Nimelt sõitis seal Jimmy Morphy 2 tunni 10 m. 250 Inglise penikoormat ära. Senni oli sõidetud 115 Inglise penik. tunnis. Võitja pilt üleval nurgas. Võitja auto (1).

Väljas oli juba pime ja vihma piserdus. Koduaknad vilkusid talle tulevalguses vastu. Pimeduses kasvas ta hirm jällegi lõpmatu suureks. Ta jooksis mööda karjatee pori kõigest jõust, kuni väsinuna ja lõõtsutades saabus koju.

* * *

Kodus viskas enese voodisse söömata. Ei lausunud sõnagi kellegile. Perenaine ei julgenud ka midagi küsida. Aina värises ja vaatles meest, kelle silmad pöörlesid kummalises rahutuses ja näol oli surmahirmu ilme.

Kell oli peretoas juba mitu korda palju kähisevaid pauke tagunud, ent inimesed Vooritse tagakambris olid ikkagi veel ärkvel. Alles siis, kui õli lambis lõppes ja tuli kustus, läksid magama. Peremees uinus enne. Ta käed tegid ebamääraseid liigutusi, suu pomises arusaamatuid sõnu, ent magas siiski.

Vanamehe unest rahustatuna julges eitki voodisse heita ja uinus pea. . . .

Aga uni oli väsimusest hoolimata põgus: seinakella kaksteistkümmend lööki äratasid perenaise. Avas silmad ja nägi, et tuba oli valge ja aknad lõkendasid eredalt, otsekui oleks päike tõusnud südaööl. Ennekui eit midagi ette võtta või arusaada suutis, virgus peremeeski naise voodi käginst ja hõõrus silmist und. Ärkasid poisid ning tüdrukud, ärkas karjanegi. Ja äkki kuuldi akna taga saunavana hõiget:

„Epu maja põleb!“

Kõik jooksid rüsinale õue ja tõttasid piki karjatanumat tulekuma poole. Kostus juba üksikuid hõikeid ja hütideid: seal oli juba inimesi.

Tulekuma värvis pilved taevas verevaiks ja

remmelgad karjamaal ruugasid kui päiksepais- tel. Ootamatu valgus oli äratanud laulma kõik küla kuked ja vareste parved tõusid heitunult kisades männikust.

Ennekui Vooritse omad tule manu jõudsid, langes urtsik kokku. Suur pilv sädemeid purskus taevapoole ja viskas valguse kaugele.

Kõik seisid vaikides tule man. Pragisid palgid hunnikus koos. Tuul vuristas õhus val- latuid leeke. Aga kui tuli katuse tükid palki- delt ära sõi, võis näha, kuis tukkide vahel Epu keha särisesed tossas.

Kõik seisid sõnatu imestusega. Aga Voo- ritse peremees märkas esimese pilguga, mis sündinud oli. Epp oli seestpoolt süüdanud oma maja, et surra nii, nagu tahab.

METAPSÜHIKA.

Inimhinge mõistatuste uurimisest.

E. GERNIN-DIRKENAU järele.

Hingeteaduse alal on viimsetel aastakümnel õige palju uusi teid otsitud; on suurt tähel- panu pööratud inimhinge sisimate saladuste ja tabamatute eneseavalduste uurimisele. Pal- jud õpetlased on selle juures käsitletud probleeme, milledest teadus veel 10—15 aastat tagasi eemale hoidis; on uuritud olusid, milledesse puutumist veel hiljuti ei peetud tõsise õpetlase vääriliseks.

1919 a. ühines kümnekond Prantsuse, Itaalia ja Inglise õpetlasi ning asutas Pariisis suure- pärase „*Institut Métapsychique International*“ (Rahvusvahelise metapsüühika-instituudi), mille eesmärgiks pidi olema „amelliku“ teaduse poolt hooletusse jäetud „sala“ — teaduste (*sciences occultes*) eriuurimine. Asutusel tuli palju võidelda niihästi teiste õpetlaste vastutöötamisega kui ka võhikute väärarusaamisega; kõige rohkem võib olla, aga „okkultteaduste“ salapärase nime oma kasuks tarvitajate sensatsiooni-tegijatega, kes publikumi kulul püüavad äri teha.

Inimhinge salajasemad võimed ning omadu- sed on alles nii vähetuntud, et nende uurimise ümber paratamata tekib mingisugune ebamää- rane õhkond, — täis ebausku üheltpoolt ja kergeusklikkude eksploateerimist teiselt poolt. Just sellepärast peaks erapooletut võhikut huvi- tama seniste uurimuste dokumentaalselt tõesta- tud tulemused.

Kõige rohkem ollakse kuulnud ja kõige suurema huviga jälgitakse muidugi metapsüho- loogia seda osa, mille ülesandeks on n. n. „füsi- kaalsete“ nähtuste — materjalisatsiooni ja tele- kineesia (kaugelemõjumise) uurimine. Saksa- maal avaldas käesoleva aasta algul Müncheneri

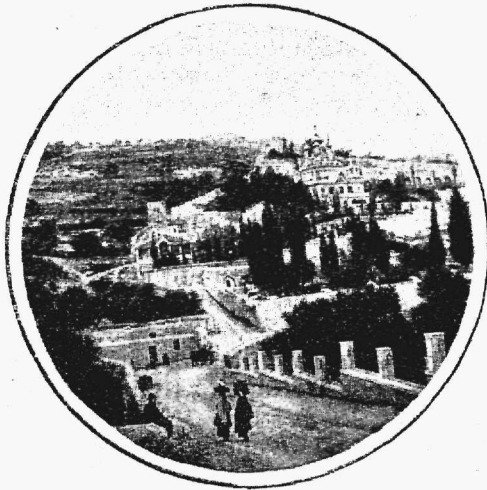
psühiater Dr. v. Schrenk-Notzing enda selle- kohaste uurimuste tulemused, kirjeldades kat- seid, milledest enam kui 150 tuntud õpetlasel võimalus oli osa võtta, oma silmaga konsta- teerides fakte, mille taolisi tänini teadus ei tunnustanud. Saksa hingeteadlased on Schrenk- Notzingi avalduste puhul õige palju kirjutanud tema uurimuste tulemuste poolt ja vastu, ilma et vastasel korda oleks läinud kõiki kirjeldatud fakte lihtsalt pettuseks tembeldada.

Prantsusmaal oli ligi viieteistkümne aasta jooksul ainsaks kõlbuliseks meediumiks „mater- jalisatsiooni“ nähtuste uurimistel keegi Eeva C., kes nüüd vanadus-nõrkuse tõttu olla mediaal- jõu kaotanud; metapsüüholoogia vastased tarvi- tavad juhust tõendusena, et kõik varemad kat- sed selle meediumiga enese ja teiste pettusel olla põhjenenud.

Itaalias uuritakse juba aasta otsa mees- meediumi, signor Pasquale Erto't, kelle erioma- duseks peaaegjalikult n. n. kiirteheitmine. Kat- seid tehtavat kõige suurema ettevaatusega ja piinliku kontrolli all; sellest hoolimata olla mee- diumi kehast ilmuvad valguskiired ja terved kiir- te-vihud haruldaset heledad, kiired olla vahel mitu meetrit pikad. Närvi-arst Dr. Sanguinetti on kiirgavast meediumist mitu päevapilti val- mistanud.

Hiljuti uurisid signor Erto võimeid Genua ülikooli eriteadlased, kelledega oli ühinenud umbes pooltosinat kuulsaid hingeteadlasi. Praegu on meedium professor Leonardo Bianchi neuru- psühiatrilises kliinikus uurimisel; uurimuste tu- lemused avaldatakse lähemal ajal trükist.

Nüüdne Palestiina.

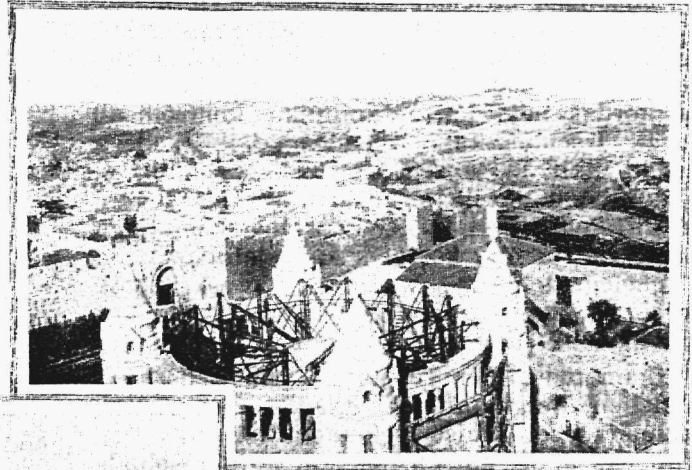

Keetsemanni aed.

Ilmasõja järele algas Palestiina ehk ristiusuliste Pühamaa ülesehitamine, peaausjalikult küll juutide poolt, kellest üks osa, n. n. sionistid, Kaananimaad tema endises suuruses ja iluduses näha tahavad. Linnade ülesehitamisest võtavad ka mitte-juudid osa. Nendel on huvi pühasid kohti niisuguses seisukorras näha, nagu need Kristuse ajal olid. Eestkätt hakatakse Jeruusalemma ümber ehitama.

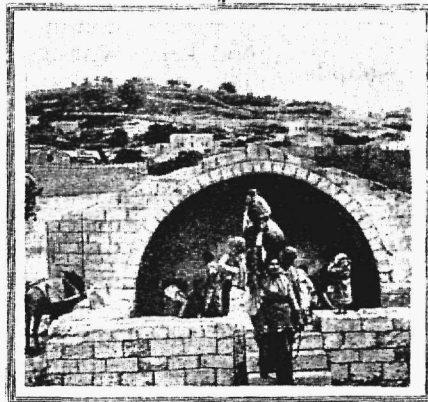
Võõras, kes jõuab Jeruusalemma, imestab suuresti selle väsimatu elu üle, mis nüüd seal linna müüride vahel keeb. Uus ajajärk algas inglaste Jeruusalemma ilmunisega. Aastal 1918. moodustati ühisus „Pro Jerusalem“, kes oma ülesandeks tegi Jerusalema ümberehitamise. Selle eesmärgi elluviimiseks töötab praegusel ajal hulk arheolooge, arhitekte, pankiire, ärimehi ja eraisikuid — araablasi, juute, Greeka-katoliku või Rooma-katoliku usu poolehoidjaid, protestante ja armeenlasi. Uue kava eesmärgiks on kõigepealt linnale selle algupärase välimuse tegasiandmine, mis tal kord olnud. Selle kava teostamiseks ei ole Euroopa arhitektidel midagi teha, — kõik jooned peavad olema stiilipuhtad. Linna vana müür tehakse jälle vabaks, ja sellega ühendusse ehitatud majad viiakse ära. Väljaspool müüri

oleva esimese piirjoone seest, kus on Siilootiik ja Keetsemane, viiakse eramajad ära. Uue plaani teine piir käib üle Õlimäe ja Betaania kust ka eramajad kõrvaldatakse.

Pilk Jeruusalemast Õlimäele.

Kui meeletuleme, et kõik need linnad kristlastele alati palverändamise kohaks olnud, siis võib oletada, et nad endisse seisukorda seatutena ja kristuseaegses stiilis uuesti ülesehitatutena palju suuremat tõmbejõudu avaldavad. — Aga ka juudid on huvitatud oma kuulsat pealinna ja kogu Palestiinat jälle endiselt õitsvana ja rikkana näha. Sellepärast võtavad nemad iseäranis agaralt

Maria kaev Naatsaretis.

Betaania.

Kaananima koloniseerimisest osa, mis vahepeal nagu needmise tagajärjel kõrbeks oli muutunud.

Võhikute tähelpanu on alati kõitnud esimeses joones kuulsad meediumid.

Eriteadlasi huvitavad viimasel ajal telepaa-tia (mõtete lugemine) ja kaugelenägemine. Neid nähtusi on uurinud mitmed tuntud Inglise õpetlased ja metapsühholoogia tähtsam uurija Prantsusmaal, Nobeli auhinnaga kroonitud professor Charles Richet.

Saksamaal kirjeldas juba 1913 a. professor Dr. Max Schottelius katseid mehega, kes katsetegija käes olevaid kahekordselt kokkupandud sedelid vähemagi vaevata võis lugeda. Sõja ajal kordas neid katseid piimliku kontrolli all Dr. R. Tischner tagajärgedega. Isik, kellega katseid tehti, luges sedelilt, mida ta näha ei võinud, viienumbrilisi arvusid ning võis koguni sedelikestele kirjutatud sõnu sama käekirjaga paberile kirjutada, korrates ka sedelitel olevaid — meelega tehtud — vigu. Isegi sanskritikeel-sed sõnad luges ta, ilma neid nägemata ja kir-jutas paberile, kordagi eksimata.

Raamatus „Über Telepathie und Hellsehen“ (München, Bergmann — Verlag, 1920) jutustab Tischner veel muist selletaolistest katsetest. Näituseks andis katsetegija kahele juuresolijale (Dr. Bormann ja Dr. Schede) suure paki vanu piltpostkaarte (300 — 400 tükki), mis temal mitu aastat olid puutumata ja lugemata kusa-gil laekas seisnud; selle peale jäeti mõlemad herrad üksi. Dr. Schede võttis pakist post-kaardi ja andis vaatamata Dr. Bormanni kätte, kes kaardi musta paberisse mässis, paksu ümbrikusse pani, ümbriku kinni kleepis ja Dr. Tischneri pitsatiga kinni pitseeris. Selle peale kutsuti isik, kellega katseid tehti, tuppa ja anti ümbrik tema kätte. Daam hoidis ümb-rikku mõni minut vastu otsaesist ja kirjutas siis paberile, mis ta oli „näinud“; selgus et osa trükist õieti oli lugenud ja ka pilti üldjoontes õieti oli näinud.

Samasuguseid katseid tegi ka Dr. V. v. Vasielevski kellegi preili v. B-ga. Normaalsilmale täitsa nägematu kirja luges preili v. B. õieti ja kirjutas samasuguse käekirjaga järele; näit. luges ta postkaardi tagaküljel olevatest

113 sõnast 73 sõna õieti; aadressi luges ta täitsa õieti.

Sellesama katseobjektiga tegi Dr. v. Vasielevski järgmisi katseid: ta laskis plekist val-mistada 25 trükitähte ja numbrid ühest üheksani. Plekk-tähed ja numbrid pakkis ta üksikult karbikestesse. Täitsa ühesugused karbikesed segati suures korvis segi. Siis võtsid katse juuresolijad karbid korvist ja panid paberist kotikestesse, mis kinni pitseeriti; nüüd ei võinud enam keegi teada, missugune plekk-tükike mingis kotis peitub. Katseobjekt ei nimetanud pakungist hoolimata mitte ainult iga karbi sisu õieti, vaid joonistas ka tähtede ja numbrite kjuu õieti paberile.

Huvitavatest katsetest jutustab ka Dr. J. Böhm raamatus „Seelisches Erfühlen.“ (Baum — Verlag, Pfullingen i. W., 1912).

Umbes samal ajal avaldas „Metapsüühiline Instituut“ Pariisi tuntud kaugelenägiatega ja läbinägiatega 25 asjatundja juuresolekul tehtud katsete tulemused; umbes 70 protsenti katsetest olid õnnestunud, nendest mõned õige rasked.

Hiljuti pakkus Pariisi instituudile oma kaas-tööd keegi Varssavi inseneer St. O., kelle võimete uurimiseks Pariisist üks instituudi liige-dest Varssavi sõitis. Inseneer O. võivat tund-mata asjade saatust, nende omanikke, pärit-olekut jne. vabalt „lugeda“; pikemalt jutusta-vad temaga tehtud katsetest Pariisi metapsüü-hilise instituudi aruanded.

Mööndades, et kõik säärased katsed tõesti nii on tehtud, et mingisugustest pettustest ega eksitustest juttugi ei saa olla, võime siiski ai-nult haruldaste võimete olemasolu konsta-teerida. Fenomenaalsete nähtuste põhjustest ei tea praegune teadus veel midagi. „Seletada“ võib nähtusi ainult mitmesuguste oletuste varal, mida ka teha on katsutud, eeldades mingisuguste nägematute ja seni tundmatute „lainete“ ole-masolu, haruldast hingelist ülitundelikkust jne. Kõik need teooriad ei seleta aga lähemal vaat-lusel õieti midagi, nii et muud üle ei jää, kui kas asja peale esialgul skeptiliselt vaadata või tunnustada hingelisi võimeid, millede seletamisi praegune teadus veel ei võimalda.

ARARAT.

ARNOLD ULITZ'I ROMAAN.

Tõlkinud M. S.

Churgin tõmbas kulmud kõrgele ja vastas tusaselt:

„Mind ei huvita vaos hoitud vägi. Mina võin ka rahutu väega sõpruses elada; kui mind

minna kästakse, siis lähen. Teen kõik, mis enamus nõuab!“

„Ta on võimas mees!“ ütles Krasski ja naeratas: „Mis olen mina tema kõrval!“

„Võib olla, ütled sedagi irooniliselt ja oled salaja suurushullustuses, mis? Viimati ehk tahad veel diktaatoriks saada?“

„Seal magab juba diktaator!“ naeris Krasski.

Churgin tõmbas ennast küüru ja istus kärgas, nii et lõug vastu lauda ulatus.

„Kas . . . ?“ ta tegi labase liigutuse, mis tapmist pidi tähendama. Ta huuled vabisesid närbunult.“

„Veel mitte!“ vastas sekretäär ja tegi lõbusad silmad ning silus habet, et sõnadele nalja välimust anda.

Churgin noogutas pead:

„Hea, valitse sina! Oled ju tugevam! Ja nüüd lähen magama.“ Õrnalt lisas ta juure: „Kas tuled kaasa?“

Krasski raputas pead ja Churgin läks tasa välja.

Kui Stepan arvas, et ta magama oli jäänud, muutus tema nagu kavalast ja salalikust avameelselt usaldavaks. Ta vaatles Aleksandri nagu leegitseva ahnusega, vaatles helalt tema valju suud. Ta sirutas ennast ja tundis oma lihakseid. Tasa lahkus ta kabinetist. Alumisel korral ootasid teda paljud ametnikud: need, keda kirjaoskamatuteks peeti. Ta saatis nad välja õhe, saatis sõna kõigile sõpradele.

Kui Aleksander ärkas, oli Krasski juba jälle toas. Uurivalt vastas ta pilku, mis kohe muutus ähmaseks. Ta ütles:

„Usun, oled nii naeruvääriline ja mõtled mind vaadates naise peale?“

„Tõesti mitte“, naeris sekretäär: „See-kord mitte, kuigi ta väärt on, et tema peale mõteldaks; temalt õppisin, kuid inimene kutsele peab anduma!“

„Kutsele, hä? Kaunis rumal sõna! Edevus on selle põhi. Unustasin su nime.“

„Stepan Stepanovitsh Krasski.“

„Pressnajast?“

„Jah. Oled seal käinud?“

„Toon sulle su isalt terviseid; ta käskis ütelda, et sa eesel oled, kui Venemaad päästa tahad.“

„Kõnelesid temaga?“

„Elasin tema juures!“

„Kõnelesid pühimusega?“

„Palju. Läksime tülli.“

„Mille üle?“

„Jumala üle.“

Krasski kargas üles.

„Jää istuma“, ütles Aleksander.

„Olen temalt palju õppinud, malemängu ja muud.“

„Malemäng on hea asi; võime kahekesi

mängida lähematel päevil. Muu huvitab mind enam. Kõnelesite ainult Jumalast?“

„Ei ole asju, mis Jumalaga ühenduses ei oleks.“

„Tõepoolest, lõhnab küpsetatud haugidest ja äsja pestud valgest mantlist, — nii väga tuletavad su sõnad Leonidi meele!“

„Ta õpetas: Hävitage sõjariistad! Võtke sahk ja haamer! Väga lihtne õpetus, tagurline aade!“

„Ta varastas minu mõtte!“ kisendas Aleksander taltsutamatus vihas.

„Sinu mõtte?“ naeratas sekretäär: „See ei või olla. Kui ta sellest minule esimest korda kõneles, olin kahekümnekolme aastane; nüüd kahekümne seitsme. Millal aga käisid sina saarel?“

„Olen seda ise mõtelnud; ta pole mulle seda ütelnud.“

„Oo“, ütles Krasski pühalikult: „Nüüd tean, kuis kõik oli! Kes temale silma vaatab, peab mõtlema nagu tema ja tahtma, mis tema tahab! Nüüd pead tema tahtmist tahtma, Aleksander, ja saad suuri asju tegema, sest sinu jõud on suur.“

„Tema tahtmist?“ küsis Aleksander vihast hääletuna, teotusest halvatusena.

„Ta võlus sind!“

„Tema võlus mind?“

Aleksander vahtis meeletult vastasele otsa, kelle nagu selgitas ülev valgus.

„Katsud vist pühimuse silmi järel teha?“ mõirgas ta: „Tead, mis temaga juhtus? Lõin ta püssipäraga surnuks ja käskisin Jumalat vahele astuda, kui ta peaks julgema. Aga Jumal ei tulnud; muidu oleksin temagi püssipäraga surnuks löönud.“

Krasski kargas tema kallale, haaras käte nagu küüntega tema peast kinni; kuid Aleksander võttis naerdes tema käerandmed pihku ja hõikas vahisõdurid tuppa. Siis pandi Krasski naeltekambrisse kinni, mille kohtuminister Styr oli asutanud ja kus ta ise oli vaevlenud enne kui ta maha lasti. Tuba oli üleni puust ja seinu ning põrandat katsid sajad naelaot-sakesed. Kes veerand tundigi sel põrandal puhkas, selle ihu oli üleni verine. Kes meeletel pead vastu seina peksis, selle peast voolas veri. Aleksander ei tahtnud Krasski peatset surma; ta vajus tunnistusi.

Churgin tuli oma toast; ta kõndis sulasena, selg küürus.

„Mis on? Mis on?“ küsis ta ja keel liikus raskepäraselt nagu paistetanud. Ta naeratas, vaevaga meeletundlust alal hoides.

„Hakkad puhastama, eks ole?“ küsis ta: „Aeg ongi selleks. Oled kohane mees!“

Ta tahtis enesele viina klaasi kallata; kuid Aleksander kisendas:

„Ära laku, idioot; mõtle! Mis te siin õige olete teinud? Jäle õhk on siin majas ja kogu linnas. Viskan kõik need ametnikud siit välja. On palju uusi nägusid.“

„Väga paljud surid taudidesse. Mõned kadusid teadmata kuhu. Politseid ei ole.“

„Ja sina?“

„Ah“, ütles Churgin kurva pilkega: „Kui mind ometi vabastatakse, ilma mulle haiget tegemata! Minust ei ole enam avalikkude asjade ajajat. Käskisin küll eile oma isa ja õe maha lasta, selles oli midagi suurt; aga mõnus see ei olnud. Mälestusi kirjutada — „Venemaa hukkimine“ või „Aleksandri sõjad“ — see oleks mulle paras amet. Kas sul ajalookirjutajat vaja ei ole?“

Tema lootuseta ja iroonilistest silmadest näis mürgist lima voolavat.

„Anna aru!“ kisendas Aleksander: „Lühidalt, selgelt!“

„Kohe, pean aga veel midagi ütleva. Kui mind ametist vabastatakse, ilma et see — nagu öeldud — haiget teeks . . . oleksin tänulik, südamest tänulik!“

Ta vaatas Aleksandrile ergutavalt näkku.

„Anna aru!“ möirgas Aleksander.

Churgin pööras otsides aeglaselt pead.

„Kahju, et Krasski enam siin ei ole; ta oli suurepärane adjutant. Salakuulaja, — järelikult teadis ta kõik. Lase õige teda tunniks ajaks siia tuua ja siis jälle kinni panna. Oleks lõbus.“

„Oled kloun.“

„See oleks metsik“, ütles Churgin kiusates.

„Ta on vist juba liig verine“, vastas Aleksander.

Siis muutus Churgin väga rahutuks ja selletas ruttu:

„Miljon sõdurid taudi surnud; kaks miljon asemele tulnud. Miks? Sest et süüa antakse. Kõik muidugi kommunistid, enesest mõista. Suuremalt jaolt maalt, tugevad poisid, head sõdurid. Osalt juba keisri-ajal õpetust saanud. — Varustus — töölisel? Streigivad, nõuavad tasu kullas. Naeruväärt, sest vaevalt saab midagi osta. Kodanlased surnud, talurahvas suurelt osalt ka. Vili on meie aitades. Vaesed maaelanikud omandavad endiste rikaste maid; vilja ei taha nad anda, peab maha lööma neidki. Siis jääb sõjavägi nälga. — Jumala-poeg olla Peeterburisse ilmunud ja pidavat vahete-vahel tagurlisi kõnesid. Lubasin miljon kuldrubla tema kinnivõtjale. Kuid ta võib nägematuks muutuda. Igatahes pole

teda veel tabatud. Millest järeldada võib, et Jumala-poega olemas ei ole!“

Ta naeratas kiitust lootes, kuid Aleksander jäi külmaks.

„Vagadus muutub igatahes suureks. Juudid rändavad välja ning usuvad, Jumal olla eriti nende sõber ja tahtvat neid ainsa rahvana maailmas näljasurmast päästa. Ristusulised on nälja pärast vagad. See on kõik, mis ma tean, Aleksander! Nüüd tegutse, oled selleks ainus kohane mees!“

Aleksander vaikus.

„Ma arvan, vend, et palju enam teha ei ole“, ütles Churgin haavatult ja otsekohese sõprusega: „Ma arvan, jätame nõdrameelsed Jumala hooleks ja katsume ise, et minema saame.“

„Mul oli hea kavatsus“, sõnas Aleksander: „Tahtsin hulludele selgeks teha kui magus on töö. Kogu sõjavägi tööväeks muuta, kas mõistad? Sõjariistad neile kätte jätta, atrade külge punased lipud siduda! Külad, kus nad töötavad, garnisonideks nimetada; vabrikud, millede katlaid nad kütavad, kindlusteks nimetada; lollidega mängida ja midagi mõistlikku saavutada. Rügementide kaupa raudteid ehitada; laskmine keelata, ainult täägiga surmata lasta. Varustustöölise arvu vähendada, loovat tööd teha lasta, saadusi saaduste vastu vahetada. Raha väärtusetuks muuta; kes rahaga maksab, see täägiga tappa!“

„Tähendab, mõndagi nii teha nagu vanasti oli?“ küsis Churgin ahnelt, kahvatuna.

Aleksander kohkus.

„Ei, ei“, ütles ta ruttu: „Ainult töö uuesti leida!“

„Leia!“ ütles Churgin rõõmsalt.

„Sa ei usu, et see võimalik?“

„Tule, Aleks, sõidame ära! Mul on tore laevakene. Siin on kõigil lõpp!“

„Tuhanded saavad vabadusplatsile tulema, et mind kuulata. Sisepoliitistel põhjustel tahan Jumala jälle maksvaks tunnistada. Jutustan neile, et ta minule ilmus ja neile ütelda käskis: „Töötage ja palvetage! Palve ilma tööta on patt ja tühi kõla! Töötage ka siis, kui teisi näete tööta vedelevat! Nemad surevad nälga; teie aga saate elama, — maa peal ja taevas!“

„Katsu!“ ütles Churgin.

Aleksander kuulas, kas tuhanded hääled teda juba ei kutsu. Tal oli äkki tunne, nagu murduks midagi tema sisimuses, nagu poleks tal enam tuge. Ta ajas ennast sirgu ja hingas kergemalt, märgates, et ta alles oma keha suudab valitseda. Churgin ütles mahedasti:

„Usud sa siis ise teda, omavahel olgu küsitud?“

Aleksander võpatas. Täis vaenu uuris ta Churgini nägu. Alles nüüd teadis ta, et oli kartnud. Ta muutus kõvaks kui kivi.

„Jumalat?“

„Ja.“

Aleksander ei vastanud midagi. Churgin vabises.

„Muidugi lollus, näljaste ihude rumal kujutus?“ naeris ta ukutades.

„Kui Jumal olemas on“, vastas Aleksander: „siis pole sel tähtsust. Tal pole midagi ütlemist, tal pole enam õigusi.“

„Saab ta kätte maksma?“

„Kas purshuid maksavad kätte?“

„Kui nad tugevad on!“

„Kui meie nõrgad oleme! Pea meeles ja talita selle järele.“

„Jumal“, kisendas Churgin: „Suur Jumal. õiglane Jumal, juutide Jumal! Tahaksin, et oleksin laps ja võiksin uuesti alustada.“

Aleksander kargas kahvatult palveid promiseja kallale, haaras temast kinni, andis talle kõrvahoone nagu poisikesele ja kutsus vahid.

„Reaktsiooni teener, — naela-kambrisse!“

Siis laskis ta oma rügemendi vabadusplatsile marsida. Kui sõdurid tema nime hüüdsid, kõditas teda veel kord näitleja-auahnus; ta tervitas suurepärase liigutusega.

Siis kisendas ta:

„Mitte lasta, kõnelen!“

Sest inimesed raudtee-tammi alustest koo-
bastest tulid juba salkadena lähemale; nälgitud nägudest hiilgas hele usk.

Kui vagad imet oodates vaikisid, hakkas ta kõnelema ja kõneles nii, kuis Prjessnaja pühimus oli käskinud; ent ta ei teadnud, et püha mehe sulane oli.

„Kiusasin Jumalat, meie Issandat ja käskisin kirikud hävitada.“ kõneles ta: „Altarite ees kihutasin oma sõdurid naiste kallale ja nimetasin rõvedust sakramendiks! Igal kombel olen Jumala vastu patustanud; kellegil pole rohkem pattusid kui minul!“

Taud tuli mu kallale. Vähesed nendest elavad, keda taud haaranud. Siin seisavad sõdurid, viimsed riismed väest, mille ülem kord olin. Nad ajasid mind metsa, kui haige olin. Nad tegid õieti, sest mis on ülem väe kõrval!“

Sõdurid sosistasid. Nagu tuulesahin puude lehestikus kostis nende sosin üles ja vaikis äkki jälle.

Paljud inimesed ronisid majade katustele: kuigi nad lossist kaugel olid, ei usaldanud nad valjusti häält teha. Kassidena roomasid nad.

Paljud istusid katuste-servadel ja lasksid jalad rippuda. Tuhanded näod all platsidel ühinesid ainsaks suureks kahvatuks kumaks, millest Aleksander jõudu ammutas.

„Kui metsas üksinda taudi käes lamasin, siis ilmus mulle Jumal. Tal olid viisud jalas ja vana, kaunis nägu. Ta oli nagu pühad mehed vanaaegsetel piltidel!“

Kuulajad löid risti ette, naised nutsid.

„Jumal ütles: „Aleksander Kull, sa mõrtsukas, sind olen valinud, et sa mu Vene rahva päästaksid! Ütle neile: ainustki rahvast maa peal ei armasta Jumal nii, nagu oma Vene lapsukesi! Vene lapsukeste peale mõtlen taevast päevad ja ööd. Keegi ei osanud nii ilusaid vagu laule laulda, nagu nemad, keegi ei põlvitanud nii alandlikult nagu nemad! Armastan neid ja tahan nad jälle suurteks ja õnnelikeks teha! Saatsin sõja ja revolutsiooni ja katku, et inimesed teaksid, et mitte nende käes pole võim, vaid minu käes. Kolm metslooma rakendasin oma troika ette — sõja, revolutsiooni ja katku; nagu hobused kuulasid nad mu sõna. Kõik rahvad pidid nende kappjade all surema; venelased aga saavad elama!“

Kuuljad lamasid aukartlikult kuivanud poris. Inimesed katustel löid laksudes käed nägude ette. Pisarad veeresid sõrmede vahelt, sest kondiste sõrmede vahele jäid laiad pilud. Nii palju pisaraid veeres maha, et mõnes kohas tolmu niiskeks muutus. Aleksander helendas nagu leegitsev sammas.

„Kusagil on õnnistatud maa,“ hõiskas ta: „selle töötas teile Jumal minu kaudu! Pean teid sinna viima! Vennad ja õed, selle maa nimi on India! Seal on soe, talvel pole puid vaja. Paradiisi-puuvili kasvab seal, kuid paganaad söövad seda! Need peame hävitama, ütles Jumal; ja kui nad hävitanud oleme, siis võime igavesti süüa, vähe töötada ja magada nii palju kui tahame! Sest tõesti, ütleb Jumal, see on elu-eesmärk ja paradiisi-mõte!“

Näod uuristasid endid liivasse. Sahin liivas tuletas hiigla-karja jalgade astunist meele. Ahne kuulaja kukkus katusetult ja uppus inimeste-hulkadesse, kes korjuse puruks tallasid ja jälle liikumatuks muutusid.

„Riisi ja maisi ja nisu kasvab seal; kasvab enesest, ilma et külvata tarvitseks. Ja puudel kasvavad viljad, mis on maitsvamad, kui sai, ning magusad nagu kook!“

Rahvas kisendas.

„Lihavõtteid saame pühitsema toredamini kui rahu-ajal; saame pühitsema kuu aega! Ja uut püha peame pühitsema, mille nimi saab olema paradiisi-püha! Seda pühitsetakse

soojemal ja magusaimal päeval ning kõik saavad alasti olema. Iga neitsi saab sel päeval anduda tohtima, nii mitu korda kui ta tahab! Jumal ütleb: „Indias ei saa himurus patt olema, vaid voorus, mis mulle kõige rohkem meelepärast! Venelased peavad elama, nagu Aadam ja Eeva! Ja peavad vanaks saama ning haigusi ei taha ma neile saata!“

Rahvas ägas himuralt. Paljud haarasid üksteisest hammastega kinni ja nuuksusid. Sõdurid istusid hääletult maha ja panid püsid endi kõrvale tolmusse. Keegi naine palvetas Aleksandri poole ja sosistas: „Kõnele, kallim, igavesti, kuni Jumal mu silmad sulgeb! Sa püha ingel, sa magus ingliske!“

„Tee on pikk Indiasse.“ ütles Aleksander: „Tee on väga pikk.“

Seljad tuksatasid, näod kerkisid veidike tolmust, kõrvad muutusid kangeks.

„Ma arvan, kaks tuhat versta!“

Kõik ohkasid ja vaatasid Messiasemale näkku. Nad hoidsid pead viltu, nagu kerjused kiriku-ukse taga. „Muuda tee paar verstakest lühemaks.“ nurusid silmad: „Halasta, isand!“

„Sel aastal ei saa me enam teele minna, talv on juba lähedal!“

Katusel naeris keegi nii valjusti, et naer nagu kuri lind tükk aega peade kohal hõljus. Aleksander piilus selja taha, rõdu-uks oli laiali lahti.

„Seks talveks peame veel siia jääma!“ ütles ta valjult.

Ta käed värisesid, kuid seda ei näinud keegi, sest rõdu-võre oli paksust marmorist.

Põlvitajad tõusid ringutades püsti.

„Isand?“ küsisin Jumalalt: „Miks nõuad võimatumat asja? Kas peame nälga surema? Peab külm meid võtma?“

Tuhanded suud olid ammuli, hambad kohutavalt irevil. Aleksander vaikis kolm sekundit, kogu plats kollendas hammastest. Aleksander kartis. Ta hääli oli hõre, kui ta edasi kõneles. Ruttu rääkis ta:

„Jumal andis mulle head nõu, vennad! Arvan, see oli hea nõu, mis ta andis: „Ütle sõduritele, et nad vaestele vennakestele enam liiga ei teeks! Ja neile, kel sõjariistu ei ole, ütle, et nad sõdurid veidi armastaksid!“

Punaväelased irvitasid, ajasid laisad jalad sirgu, mängisid püssidega. Ja naeratasid õndselt.

Kerjused vaatasid aineti sõdurite poole, tungisid tasakesi koomale ja nihkusid sõduritele lähemale.

„Kõik aga,“ kisendas Aleksander nagu vihas: „kõik aga, sõdurid ja sõjariistatunud peavad töötama, töötama, töötama ja töö-

saadused küladesse talupoegadele viima, et talupojad neile süüa annaksid. Nad peavad talupoegade juure minema ja ütleva: „Isake, aitan sind põllul!“ Ja nii peate sel talvel elama ja ootama tulevase sügise viljasaaki. Ja siis viin teid Indiasse! Önnistatud maale!“

Neile sõnadele järgnes vaikus. Aleksandri kõht muutus õõnsaks. Näis, nagu tõmbuks kihvtine madu seal õõnsuses kerra. Aleksander vajus veidi kokku, ta pea langes alla. „Mis nüüd?“ mõtles ta.

Äkki karjatas keegi:

„Reaktionäär!“

Siis kajasid kuus, kaheksa pauku vastu rõdu; Aleksandri rügemendist lasti endise ülema peale. Marmorikillud tuiskasid.

Inimesed kargasid üles, sülgasid rõdu poole, sülg langes tagasi nende endi nägudele. Katustel-istujad kiskusid telliskive ning sari-kaid lahti ja viskasid Aleksandri poole. Hullumeelsed kargasid õhku, tahtsid äraandja kallale tormata, tema kõrist hammastega kinni haarata. Kivid ei ulatunud rõduni, hüppajad kukkusid alla; kivid ja puutükid langesid rahvahulga peadele. Mõned haarasid kõrvalseisjatest kinni ja paiskasid neid Aleksandri poole, vabanenud loomade mõirgamine ja kisa kees ja leemendas, nagu kobrutav mürk.

Aleksander heitis kõhuli. Marmor-võre pilude vahelt paistsid vilkeks kümme tuhat määratsevat nägu. Talle tuli sõber meele, kes üle Berliini katuste oli jooksnud. Põhja-idast lendasid juba vareste hulgad, mustad sinaka taeva põhjal. Ta roomas mööda rõdu kivi-põrandat suurde saali. Siis kargas ta üles; kõrges, kuldraamiga peeglis nägi ta ennast: kõver oli ta, autu, arg, värisev, nagu varas, lubivalge; metsikult hulgas ta, nii et kõrge vaikne saal vabises. Siis kihutas ta hüpates kabinetti, haaras sõjariistu nii palju kui sai: palju padruneid, revolvri, püssi, noa. Ta purustas Churgini seinkapi: Ah! sülg jooksis suus kokku; ta leidis nahkkoti lihatoosidega ja leivaga. Siis ronis ta katusele ja kuulatas.

Oli keskpäev.

Peeterburi agulites pakatasid äkki tule-sambad. Stepan Krasski külv kandis lõken-davat vilja. „Venemaa puhastajad“ algasid tegevust. Kõik varustusvabrikud kogu Venemaal lendasid sel tunnil õhku. Suurtüki-par-kides jooksid hiljuti väkke astunud punakaart-lased parvedena suurtükkide kallale ja purus-tasid need mõne minutiga pihuks. Jalaväe-lastelt võeti sõjariistad käest. Kõrged tule-riidad leegitsesid kõigil tänavanurkadel. Püs- sid visati tulle. Tubli, vana seltsimees seisab äkki tõsiselt noore punaväelase kõrval. „Anna

sia!“ sosistab ta ja võtab püssi; ainult vastu-paneku korral tapab ta tüsedate maamehekättega.

„Püssid tulle!“ möirgab nimetu kari.

„Visake ära! Visake ära!“

Sõdurid kaotavad pea. Üks võitleb teise-
ga. On kõik äraandjad? Reaktsioon, ah!
ah! Paljud kuulavad mõistmatult sõna, viska-
vad püssid kauges kaares eemale, röömusta-
vad nagu lapsed. Mustusaukude kaaned kista-
kse pealt, visatakse püssid aukudesse, viha-
selt, põlastusega, läilusega.

„Visake ära! Visake ära!“

Aleksandri rügement ei kuulanud sõna.
„Läheme temaga Indiasse!“ hüüdsid nad.
India tundus kõigest paari versta kaugusel
olevat.

Katustelt kisendati alla: „Visake püssid
ära!“

Ka need, kes „Venemaa puhastajate“ usu-
lahku ei kuulunud, möirgasid seda! Nad nut-
sid ja kisendasid: „Kurjus tapetakse; vasti-
kud, vastikud püssid visatakse tulle!“

„Puhastage Venemaa! Puhastage Vene-
maa!“

Lattpeened, kondised, alasti mehed ilmu-
vad kusagilt, kisuvad sõduritel püssid käest.
Naised langevad püsside kohale kummuli, ki-
suvad püssirauad jalgade vahele ning joruta-
vad: „Puhastage Venemaa!“

Ent Aleksandri rügement koondub ja võit-
leb, möirgab tema nime, kindral aga lamab lõ-
disedes katusel. Surnuid on niipalju, et kahe
meetri kõrgune korjustemüür võitlejaid piirab.
Varsi on neid nii palju, mõtleb Aleksander, et
katuselt võin alla hüpata!

Sõdurid peavad korjuste peale ronima, et
kuulipildujad tööle panna. Pealetungijad ei
lase; püssid, mis nende kätte langevad, viska-
vad nad tulle! Nad kannavad korjuseid kilpi-
dena endi ees. Ülemised korjused veeretat-
akse surnute-vallilt alla sõdurite peale.

„Matame nad kõrjüste alla!“ kisendab
keegi.

Meeletu pilgar! Siin ja seal — igalpool —
haaravad kaks kerjust korjuse ja naeravad;
kolmas kamandab: „Üks, kaks, kolm, — lase
käia!“ Ja üle surnute virna paisatakse kor-
jused alla.

Aleksandri rügement maetakse korjuste
alla. Mõned sõdurid, kes endid surnuks tegid,
lamavad meeletus hirmus korjuste all. Pikka-
mööda, pikkamööda roomavad nad korjuste
alt välja, nagu putukad rusude alt. Värisevad
käed haaravad tuge otsides purustatud pea-

dest, südametest, suguosadest kinni. Ette-
vaatlikult, ettevaatlikult piiluvad nad korjuste
vahelt välja. Õhk kosutab otsaesiseid ja kui-
vatab vere kätel. Kuid kes korjüste alt välja
pääseb ja päevavalgust näeb, kaotab mõis-
tuse. „Ilus ilm täna,“ ütleb üks ja naerab tot-
ralt. Teine laulab keisrilaulu ja hüüab keis-
rile: „Ta elagu!“

„Venemaa puhastajaid“ on juba miljonid.
Igaüks kuulub nende kilda. Sõdurid ei ole
enam. Korjüste-virnad selisavad kõnelejad
ja räägivad suurel suul:

„Venemaa on puhas! Tapariistu ei ole
enam!“

Keegi ei taha kuulata, naerdes kistakse
lobisejad alla. Pareim surnute peal tantsida.
Kukutakse, tallatakse augud laipadesse.

Neli päeva ja neli ööd tapeti ja tantsiti.
Kolmestajast kohast põles linn. Krasski va-
bastati. Ta katsus moonaladu rüüstamist ta-
kistada; siis löödi ta surnuks.

Kes moonalattu tungis, hakkas kohe
õgima. Hammastega kisuti jahukotid puruks;
inimesed uuristasid endid ussidena jahusse ja
lämbusid. Nad tormasid liha kallale nagu rot-
tid. Nagu inimesed varem viinast joobusid,
nii joobusid need näljased lihast. Nad laulsid,
kiskusid lihajoovastuses iseendi ihud puruks,
käristasid endi suud lõhki, nagu kirjaümbrikud,
ehk õgisisid nii palju, et surid.

Väljas rõkkasid need, kes ladudesse ei
mahtunud, ja süütasid hooned põlema. Toit põ-
les ja inimesed ühes toiduga. Kogu linna ümb-
rus haises põlenud lihast.

Viletsus suurenes, nälg muutus veel suu-
remaks kui enne. Inimesed sõid surnute liha.
Kui nad sellest hulgana surid, said teised tar-
gemaks. Nad tapsid ja said värsket liha nii-
kaua, kui endist nõrgemaid leidsid. Esiti ajas
inimliha paljuid oksele; mõne päeva pärast
sõid nad seda rahulikult. Suurte tulede ääres
küpsetati liha.

Churgin leiti sadama müüri äärest nut-
mast. Ta tapeti ja tükeldati; tal oli hea elu
olnud, tema liha oli rammus ja maitsev.

Aleksander istus kaevu põhjas ämbris.
Aeg-ajalt kukkusid korjused tema kõrvale
vette. Ta ronis üles ja piilus üle kaevu-rakke.
Ta nägi, kuid mees naise kallale tungis, kaua
võitles ja kui naine nõrkas, tema verd jõi. Ko-
hutavad käed kobasid vahel kaevu rakkeid.
Aleksander nuttis hirmu ja jäleduse pärast.

(Järgneb).

MINU VAIDLUSKIRI JOHANNES AAVIKULLE.

HENRIK VISNAPUU.

(Järg.)

Peab ütlema. Sarnaselle otsuselle võib jõuda ainult seesugune arvustaja, kellele Underi tõsine luuletajaloomus on seitsme pitsoriga sulet raamat.

Image, võrdlus, pilt — on Underi luuletajaloomuse suurim tunnus. Ütelda, et võrdlus Underil on „koguni teatava püüdmisega“ saavutat, on samapalju kui eita üldse Underi annet. Under on õigemini eesti modernistlikkude poeetide hulgan ainuke tõsine imashinist. Kuigi Underi võrdlus mõnikord näitab peent ning aristokraatlikku, siis peetagu meelen, et Under on naisluuletaja ning pärit Noor-Eesti võitlusajajärgult. Imesta võiks Aavik vist seda, kuidas Under selle päranduse enesest on maha raputand.

Kas oleks vaja mõningaid näitusi? On kõik raamatud näitusteks. Kuid siiski üksikuid Aavik tsiteerib:

Kus punast tülli laotand akendelle
Ning purpurätiku mu õlgadelle
Päev loojaminev . . .

ning küsib, kas loojaminev päike tõesti purpurätiku õlgadelle laotab. Oi, veel hullemat teeb loojaminev päike, ainult, kellele on ant näha, see näeb.

Aavik tsiteerib:

Lehti kobaraisse vaotab kuu
Himura vabarnapunase suu.

ning imestab, et kuul sarnane suu ja et ta selle lehtikobaraisse vaotab. Ja, kuu on seekord hull ning teeb seda, sest ta teab oma aega, mil seda võib. Under teab seda ka, aga Aavik? nagu näha, kahjuks mitte.

Aavik toob näitusi teistegi modernistlikkude luuletajate töist. Ta ütleb: „üldse aga niisugused üksikud paremad võrdlused ongi õigupoolest kõige positiivselt väärtuslikum element nende luules“. Aavik leiab neid paremaid võrdlusi väga vähe. Suuremalt jaolt näeb ta neis kuriooslikkust, veiderdamist ning iseäratsemist.

Aavikule on peenutsemised ning veiderdamised isegi kõige suggestiivsemad ning tabavamad pildid, nagu

Ju seinakell taob koriseden kolmat kildu
õõ mustast tunnipakust.

Alle: Carm. bar. lhk. 83.
Koit veristub . . . täis loodang hirmsaid nuge, —
Barb.: Katastr. lhk. 11.
Sa valasid mind üle külme silmi lättega.
Visn.: Jum. Ene! lhk. 63.

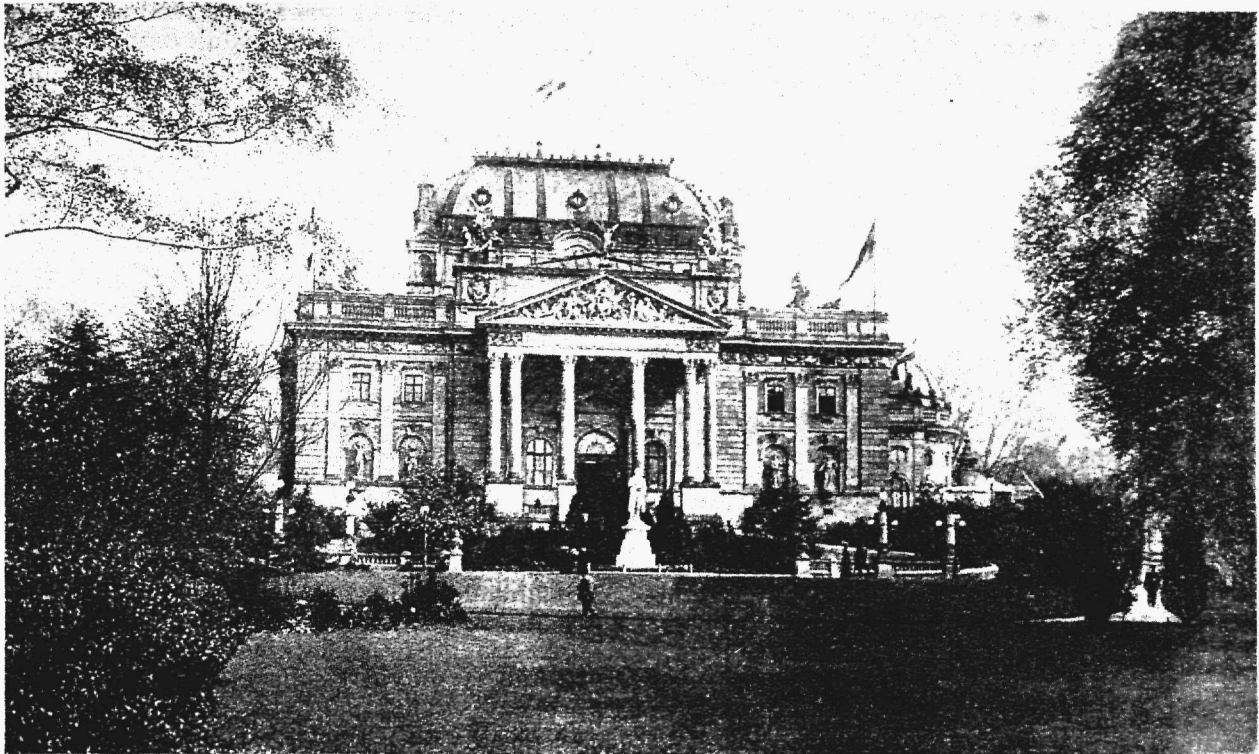
Ei ole midagi parata, et Aaviku fantaasia

nii nõrk, Aaviku ettekujutusvõime nii piirat. Peab vaid kahjatsema ning ütlema: ärge sarnane inimene tükkigu luuletustest kõnelema. Targaks teha siin kedagi ei saa, sest võrdlus on sedasama, mis värv pildin; see on maitseasi. Kui kord Aavikule meeldib hall või vanade meistrite pruun toon, otsigu siis oma maitsele vastavat ning jätku rahule inimesed, kes lõuendille tõmbavad kiirgavaid puhtaid värve. See pole Aaviku jaoks. Ei Aaviku hall isik kõlba siin mõõdupuuks. Sellegi siis hukkamõistmine, sellegi siis soovitus kirjuta „kuu hõbe gondel pilvi laines hukub“ (Sonetid lhk. 37, M. Under) asemel „kuu kumab“, „kuu paistab“. Juba üksi sarnane soovitus osutab inimest, kes, embkumb, kas kogu aeg nalja juttu ajab või on küsimusen otsustamisvõimetu. Peab siis luuletus olema mõni loodus- või hingeteadus? Ning mis on lõpuks liialdus ning kuriooslikkus. Võtku ometi Aavik kätte rahvalaulud ning Viedemanni sõnaraamat ning vaadaku, milliseid lopsakaid iseäratsemaid, liialdet, kuriooslikke, veidraid, peenutsemaid võrdlusi on täis rahva keel. Kas peaks hakkama tsiteerima ütelsi, mida tunnevad kõik nähtavasti päale Aaviku? Aaviku meelt muudaks see vaevalt, teistele pole seda vaja.

Teise stiili pahena Aavik märgib ära modernistliku luule raskepärasuse. Modernistliku luule stiil olla segane, tume, puududa mingisugune selgus ning ladusus. Väljendus olla puudulik, ebakohane, ebatäpikäalne ning ebamäärane.

Nagu neist etteheidetest näha, on see vaid üldine fraas. Ei ole kirjandust, mille kohta seda kõike ei võiks öelda. Ei ole võimalik tõenda, et Eesti modernistlik luule oleks täiuslik, ei ole võimalik matemaatiliselt kindlaks teha, et Aaviku väited on ekslikud. Samuti ei anna Aavikugi värsside analüüsid ning tsitaadid mingisugust ustavat kinnitust tema modernistliku kirjanduse hukkamõistvatele väidetelle. Otsustamiseks on aga igal ühel tarvis teokseid endid ise hoolega lugeda.

Eesti modernistlik kirjandus, samuti ka Eesti luule on alles teel enese kõrguselle. Et sellen luulen võib leida mõndagi ebaküpset, kes meist tahab selle vastu vaielda või kes ei tea meist seda ise. See kõik ei ole meile uudis. Aavik leiab kord jälle uuesti Ameerika. Ta kirjutab: „Mispärast kirjutavad uvvemat luuletajad niisugust stiili, mispärast on nende luule sageli nii raskepärane, konarlik, segane, tume? Põhjus

Wiesbadeni teater, põles hiljuti põhjani maha.

võib olla kaheksugune: 1) mõnus, lohakas; 2) kirjanduslik mood. Kõige päält mõnus ja lohakas: raskepärast, konarlikult, ebamääraselt, segaselt on kergem kirjutada, see nõuab vähem annet, osavust ja pingutust. Sest selgus on raske ja tumedus on kerge.

See on see Aaviku vana jutt raskest ja kergest kunstist, millest omal ajal küllalt nalja sai. Vaatleme nüüd lühidalt neid tõendusi, mis Aavik oma väidete kinnituseks ette toob. Kõige päält juhime tähelepanu asjaolule, et Aavik tahab ajada teiste kaela süüdistusi, mis keeleuuvvenduste vastased keeleuuvvenduse vastu ette tõid. Ta tõendab nimelt, et modernistliku luule lugemise raskus ei olene mitte uutest sõnadest ega uutest vormidest, vaid selle luule enese segasest ning raskest stiilist. Aavikul ju on sellen teatav õigus, kuid siiski on selge, et keeleuuvvendus üldse meie kirjanduse lugemist on palju raskendand. Meie ei taha sellega sugugi öelda, et keeleuuvvendust tarvis ei ole, peame leppima ülemineku ajajärgu raskustega. Aavik teeks palju targemini, kui ta selle asemel, et süüdi modernistlike luuletajate päale veereta, uuvvendet keele äraõppimist publikulle propageeriks.

Raskepärane, segane, tumeda, ebakohase, ebatäpse, sidetu, katkendilise, lohaka ning ko-

guni ulaka ja koketeeriva stiili näitena toob Aavik Visnapuu luule. Ta analüüeerib viiel suures leheküljel Visnapuu luuletust „Jlo kavva on kahele“ ning jõuab otsuselle: „Üldse kogu see siin analüüeerit Visnapuu luuletus kokku teeb niisuguse mulje, nagu oleks selle kirjutand mitte normaalse mõistusega inimene, vaid närvihaigete asüüli kandidaat või pangsjonäär. Siiski publiku ja eriti Visnapuu austajate rahustamiseks olgu öeldud, et Visnapuu asi igatahes nii kaugel ei ole. Idiootlikkuse mulje on küll, aga ta loomulikku põhjust õnneks ei ole; selle põhjus on hoopis teistsugune, nagu seda alamal veel tulakse paljastama.“

Selle idiootlikkuse mulje põhjustest kirjutatakse allpool järgmist: lugejaile olla Visnapuu luule paljas mõttetü sõnade mulin, see olla mingisugune ulakus ning koketeerimine ning seda ulakust olla Visnapuul palju. Üldse olla ulakus Visnapuule koguni iseloomuline ja ta koketeerida sellega. Ulakuse näitena Aavik mainib: „Talveõhtust ringmängu“ (Jumalaga, Ene! lk. 37), „Oktoobri õhtut suurlinnan“ (Hõbedased kuljused, lk. 15), „Kevadet külan“ (Hõb. kulj. lk. 37) ning „Kõnelusi Issandaga“. See kõik olla sodi, mille ees vaene publik oma naiivsuse tunda suurt aukartust. Üks näitus seda sorti luulest olla:

Sireli.

Sireli torkas püssirauda.

Sireli, sireli.

Palju on sõpru langend hauda.

Sireli.

Sirelin seisib, valvas vaenlast.

Sireli, sireli.

Sirelit kevad puistab kaenlast.

Sireli.

Sirelit kodu akna taga.

Sireli, sireli.

Sirelit Eo! uinu, maga!

Sireli.

Sirelin sõda, sirelit kanda.

Sireli, sireli.

Sirelit raua vastu anda.

Sireli.

Sireli torkas püssirauda.

Sireli, sireli.

Palju on sõpru langend hauda.

Sireli.

Sirelit kodu! Sireli tarju!

Sireli, sireli!

Sirelin kodu — sõduri varju!

Sireli.

Sirelist õnne! Kakskorda neli.

Sireli, sireli.

Sirelit sulle võõras ja veli.

Sireli.

„Isegi siis,“ kirjutab Aavik selle luuletuse kohta, „kui siin oleks tahet sõnaga „sirel“ saavuta mingit puht-kõlalist ja sellega ka meeleolulist muljet, oleks ometi pidand muude vahe-sõnadega moodustama mingisugusegi mõistlikkuma ja enam seotud mõttestiku. Nüüd aga mõjuvad need mõttetumalt ja sidetumalt visat vahelaused eksitavalt, irriteerivalt, ja kogu „luuletus“ on kui kellegi vaimuhaige lapsik jampsimine. Visnapuul muidugi ei tule see segasus vaimuhaigusest, vaid lihtsast, temale iseloomulisest ulakusest ja iseäratsemisest odavate abinõudega.“ (Harvendus minu. H. V.)

Peab ütleva, et arvustajaga, kes oma suu sarnaseid raskeid sõnu täis võtab, kõik asjad mitte korras ei ole. Sarnased sõnad löövad arvustusel sellega jalad alt, sundiden arvustaja enese pääle vaatama kui vastutamata isiku pääle kirjandusen.

On siis Aavikul õigus, kui ta „Sirelit“ „vaimuhaigeks lapsikuks jampsimiseks“ nimetab? Vast on sellen luuletusen siiski mõte, mille arusaamiseks Aaviku mõistus pole küninind?

Kõige päält on „Sireli“ kaasitus, millen siisuga seot sõna sireli täidab sõna kaasike aset. Kirjanduslikule inimesele ei tohiks siisugi mõistmine raskust teha. Kevadel, õitsevan loodusen seisab sõdur, valvaten vaenlast. Ta on oma püssirauda pistnud õitseva sireli. On õierikas kevad, on öö. Sõdur seisab üksinda valvel, mõelden oma armsama Eo pääle.

Eo võib rahulikult magada, sest sõdur valvab. Sõdur tuletab meele oma kodu, oma isamaja, mida ümbritsevad nüüd õitsevad sirelid ning lausub:

Sirelin kodu, jää sõduri varju!

On õitsev kevad, kuid on siiski sõda. Palju on sõpru langend hauda. Keset õitsevat sirelit seisab sõdur ning otsib sirelist õnne. Kas elu või surm?

Vellena tunneb õitsevan loodusen seisev sõdur oma vaenlast ja ta tahaks selle märgiks vaenlasele ulata õitseva sirelioks.

Eks ole sisuline pilt küllalt selge ning mõttekääk järjekindel?

(Ei oleks vast huvituseta selle juuren meele tuletada seda asjaolu, mis mind inspireeris eelmait luuletust kirjutama. Nägin vabadussõja ühel kevadel rühma sõduried, kes eellinile oma kaassõdureid vahetama läksid. Püssirauda oli neil kõigil pistet õitsevad sirelioksad.)

Samuti võiks jälgida ka teisten luuletusten, mida Aavik armulikult sodiks ristib, kindlat mõttekääku ning meeleoluliselt läbiviid pilti. Kurb küll, et Aavik lugeda ei oska, kuid meie pole sellen süüdi.

Ei ole võimalik lühikesen kirjutusen Aavikulle kätte näidata tema teistegi analüseerit luuletuste analüüsinõrkusi. Aavik ristleb siis sinna, kuid see, mis tal jääb tabamata, on siis õige suun. Ärgu Aavik ometi nõudma tulgu, et luuletus ennast kui üks matemaatiline ülesanne lahendada laseks. Loomisloogika on küll alati käind oma isemeelset rada.

Asjalikkudest näpunäidetest võiks mainida Aaviku kirjutusen seda, et mitte soovitav ei ole ebahariliku sõnade korra tarvitamine, eriti just relatiivpronoomide, sidesõnade ning ainsuse genetiivi paigutamine ebavastavasse kohta.

Lõpul Aavik küsib jälle, millest tuleb see, et „publik omas üldsuses (vahest mõned üksikud välja arvat) suhtub kõige meie modernistliku luule kohta häätatlikult, hääkskiitvalt.“ Olla isegi leegion vaimustet poolehoidjaid.

Aavik kostab jälle nagu varengi: „Meie kirjandust lugev publik ei märka näha neid puudusi, ei julge neid näha.“ Meie publik lugeda luuletusi ainult viisakuse, hää tooni, patriotismi ning snobismi pärast. Aru ei saavat meie publik mitte mõhku, veel vähem osata see luuletusi nautida.

Võib olla, arutab Aavik, et publik oskakski vast, kuid sennised arvustajad ei olla avand publiku silmi meie modernistliku luule puuduste pääle, kirjanikud ise olla endid vastamisi suurteks kiitnud. Nüüd publik muud kui lõmitagu nende suuruste een.

Kuid nüüd peab sellel olema lõpp. Üks vägev mees, nimega Johannes, kes ei karda

surma ega kuradit, on tõusnud Kuressaare kadakasakste piigede keskelt, saab rõhuma selle modernistliku luulemao pää. Sest, vaa-dake, aeg on täis.

Ning see vägev mees, nimega Johannes, hüüab: „Siitpääle aga tuleks taktikat muuta ja hakata luuletajalt nõudma üleni hääd luuletust, otsast lõpuni kõlblikku teost, enam-vähem üht-laselt sisukat väärtuslikku luuletuskogu!“ Et kuula ja imesta! Kes küll varemalt, enne seda Kuressaare Johannest, oskas nõuda luuletajalt hääd luuletust! Kust teadsid seda luuletajad

seid ning koguni terveid stroofe. See olla tüü-tav ning irriteerida. Visnapuu korrata liig palju. Korrata ju võida, see olla tähtis retooriline abi-nõu, kordamisel olla isegi suggestiivne ning muusikaline mõju.

Kuid kerkida küsimus, miks Visnapuu kor-dab. Kui Visnapuu midagi teeb, siis peab see tingimata olema põhjendat mingisuguse pahega, nii on Aaviku ettevõtet otsus kogu raamatu kestvusel. Võimatu olla, et Visnapuu korrata teatava luule meeolu saavutamiseks. Tekkida kahtlus Visnapuu suhten. Ning vastus Aavikul

Sadi Léconte,

Prantsuse lendur, võttis hiljuti üleilmse kiirusrekordi — lendas tunnis 375½ kilo-meetrit.

Heakstegemiskommisjon,

kes liitlaste ja Saksa vahekorra pärast sage-dasti koosolekuid peab. Keskel inglane Bradbury, üks tähtsam komisjoni liikmetest.

ise, kust teadsid seda arvustajad ning kust teadis seda vaene publik.

Jumal temaga, selle publikuga, on meilgi temaga omad arved õienda, kuid soovitaksin publikul väga lugeda selle vägisi kaelakippuva õpetaja ja meistri Johannes Aaviku „puudusi uuemas eesti luules“, et selguselle jõuda sel-lest vanast tõest: Kutsumatu külaline on hul-lem kui tatarlane. Kirjanduslik publik aga võiks võrrelden näha, kui vähe Aavik õieti suudab tungida asja sissu, millest ta kirjutab, kui ebakirjanduslik on õieti see Randvere Ruthi autor. Kes soovib, võib kinnita seda vana kurba tõde: pime ärgu hakaku iial pime-daile teejuhiks.

* * *

Eriline stiili pahe olla Visnapuul kordu-mine. Visnapuu korrata sõnu, riimsõnu, lau-

ongi valmis: kordamine tulla jõvvetuset ning võimetusest. Aavik kirjutab: „Visnapuul on raske uusi värse ja lauseid leida, seepärast ta kordab vanu, juba öelduid. Niiviisi saab jälle kergemini luuletuse mõne rea või koguni salmi võrra pikemaks venitada. Visnapuu teeb ridu!...“

Visnapuu nähtavasti põeb mingisugust luu-letamislikku verevaesust ja hingamise lühidust. Et seda varjata, selleks tal kordamine ja tea-tav sunnit paatos, mida mitmeist ta luuletusist leiame“. Onomatopoeetiliste sõnade ülirohke tarvitamine olla Visnapuul lihtsalt juba ulakus.

Näitustena Aavik toob triolettiden kirjutet „Amorese“ proloogi, luuletuse „Sireli“ ning „Laulu Kodumaale“ ning palju muid tsitaate. Triolettiden „olla“ kordamine lubat, kuid pikad luuletused olla triolettiden lubamatud. Nähta-

vasti pole Aavik midagi kuulnud noorema aja muinasjuttudest ning isegi romaanidest triolettiden. „Sireli“ nimelisen luuletusen olla 78 sõnast Alle lugemise järele 35 korda „sireli“. Tahan küsida, kas Aavik ja Alle on kunagi lugend, mitu korda on ühen kaasitusen „kaske“ või „kaasike“ ja kas refrään „kaske“ või „kaasike“ tähendab k a s k e? Aavik on lihtsalt sõna kõla külge rippuma jäänd, ilma et ta oleks asja sisu aimand.

Ja nõnda on kogu kordamisegagi. Kui Aavik eelarvamisetä oleks asund kordamise küsimuse juure meie modernistlikun luulen, eriti Visnapuu man, Aavik oleks kindlasti mõelnud meie rahvalaulu loomismetoodi pääle. Võib olla, oleks ta siis põhjendamatu oletuse asemel; et Visnapuu teeb ridu, võind hää eduga konstaaterida rahvalaulu loomismetoodi, seda muusikalist tugevat elementi nein mõlemain, seda loomupärast ühist teed. Kuid Aavik on kateooriline, tema teab, tema ütleb, et nii ja mitte teisiti. Ta teeb seda samuti nagu Underi juurengi, kelle võrdlustest ta ei suuda aru saada. Aavik ei küsi Visnapuu juuren, et võib olla ongi see, mida ta üleolevalt ridade tegemiseks otsustab, luuletaja iseloomu oluline külg; ta ei küsi seda ka Underi võrdluste man.

S I S U.

Ütleme algusen, millen oleme Aavikuga ühel arvamisel. Aavik lausub: ometi üks asi on kõrgem ja tähtsam kui kunst: elu ise. See on tõsi. Kuid järeldused sest ei sobi meil enam Aavikuga. Seda näeme pea. Näeme pea, et sellest oletusest välja minnen jõvvame mõlemad erilistele otsustelle.

Pääsüüdistused, mis Aavik, see kirjanduslik uvveaja prokuröör, tõstab modernistlikkude luuletajate vastu, on järgmised.

1) „Mõtelge ometi: keset sõja pingutusi, viletsusi ja hädi, sel ülitähtsal ajaloolisel silmapilgul, kus rahvaste ja ka meie rahva saatust otsusteti ja kus seega ühiskonna kogu jõud pidi olema selle hääks ja selle kohaselt koordineerit, kus iga üksik oleks pidand valmis olema üldise asja hääks ohverdama oma isiklikku mõnusust, — n e m a d (s. o. modernistlikud luuletajad H. V.) laulsid oma erootilisi elamusi ja naudinguid, sellega omalt poolt veel tõstes ja edendades sõja-ajale omast lodevust ja rikkumust, mis on üheks põhjuseks ja iduks majanduslikele rahutustele ja kokkuvarisemistele“, nõnda käib Aaviku süüdistus.

Edesi Aavik kaebab, et erootika, mida modernistlikud luuletajad kujutavad, olla harva see ülev, psüühistet tunne, vaid neile olla see enamasti seksuaalsus või selle poole kalduv iha. Nõnda Underil, Semperil, Barbarusel. Visna-

puust tuleme kõnelema hiljem. Under kujutata erootilisi stseene ja naudinguid, päälegi Under peenutseda, mis mõjuda piinlikult. Ainult Barbarus olla eht ning mõjuda sümpaatlikult.

Üldse olla eesti modernistlikkude luuletajate erootika jõudnud politsei piirini ning olla hukkamõistetav ühiskondlikun mõtten, see mõjuda nagu alkohool.

„Kes meil välja annab või välja anda laseb niisugust ühiskondlikult kahjulikkku kirjandust, sel on vähe ühiskondlikku huvi ja vastutustunnet“, kirjutab Aavik.

Siin on selge etteheide meie hääkorra valvajatele, et nad sarnaseid kahjulikke luuletajaid trellide taha pole toimetand.

Vaatleme lähemalt Aaviku süüdistusi.

Et Aavik tahab sisse sääda kombuspolitseid, et Aavik tahab ette kirjutata luuletajatele ainet, millest nad peaksid kirjutama, sellest oleme ju rääkind ja vaevalt pälvib see kõigi aege kirjanduslikkude kõlblustädide püüd tähelepanu. Ajalugu on näidand, et kes oma käe iial paneb ajaloo pööratta külge, et seda tagasi pöörata, on alati selle vahele sattuden surma saand.

Palju huvitavam on paljasta Aaviku meie kirjandusajaloo võltsimiskatset: Aavik ütleb, et meie modernistlikud luuletajad laulsid omi erootilisi elamusi kesk sõja hädi, see olla hirmus.

On see nõnda? Mitte sugugi. Aavik peaks teadma, et armastuslaulud olid kirjutet suuren enamikun juba enne „Siuru“ algust 1917 aastal, nii Underil, Visnapuul. Aastast 1910—1917 vast, kestab see ajajärk. Vast Barbarus kirjutas neid hooga hiljem. Sellep need on Aaviku meelest ehtsamad?

Seda tuleb kõigepäält korrigeerida Aaviku kirjutusen.

Teiseks peaks kirjandusajaloolane, kes elu ning kirjanduse suhteid vähegi oskab tähele panna, imestama, kui ta leiaks, et sõdade ning suurte vapustuste ajajärk, mis inimesten erootilised elamused eriti põlema õhutab, eesti lüürrikasse mingisuguseid jälgi poleks jätnud. Õnneks ei ole Aaviku tahtmised, mis hukka mõistavad erootilise luule, mitte täide läind. Eesti kirjandus on eluga pidand kontakti, eesti luule on kajastand oma aja psüükkikat, kiuste mõnele keeleteadlaselle.

Kolmandaks, sügavasse ulatav naturalistlik fraas ning pilt seletub osalt ka aja jumalast, kes oma unistusliku pale oli pöörand inimlastelt. Aja luule tendents sihtis karmile ning julmale elule lähemale. Kirjandusajalooliselt vajas modernistlik luule naturalismi kui kontrasti magedalle eelnooreestilikule ajale, millise aja luuletajad lasksid lillekestel ning linnukes- tel toimida inimeste asemel erootilisel alal;

Noor-Eesti jäistele kõrgustele oli samuti vastandiks vaja elu naturalismi.

Ning lõpuks: tahaksin Aavikult küsida, milise luuletaja teoste sihiks on erootiliste kirgede õhutamine ning nende ülistamine. Kas ei ole kannatuse läbi pühitset nii Underi kui Visnapuu armastuslaulud. Ainult inimesed, kes ripuvad üksikute sõnade ja piltide küljen, võivad rääkida nagu Aavik. Need ei mõista tervikut.

Kas tõesti nii vähe on meil kirjanduslikult kirjaoskajaid inimesi, et ei suudeta mõista meie modernistlikkude luuletajate erootiliste poeside püüdesuuna? Kas tõesti ei ole tunt ega näht seda kannatamist, seda „valge värava“ een seismist, mis õigustab kõik üksikud deatailid erootilisen luulen? Kas ei ole küllaltki selge see ahastus, mille all kannatavad meie luuletajad, kas ei ole küllaltki ilmne vabanemistahtmise katse aja suggereerivaist erootilistest meeleoludest? Võtame kas või „Mõnituse“, võtame „Ja sina, sa jumala emä“ Visnapuu lauludest. Kas ei tee loomulikuks, lihtsaks ilmapatutaks Underigi suur elujõuline elujaatav ning maitsmisküllane erootika? Otse süütuks saab kogu toodang selle kaudu. Muidugi nendele, kes seesmiselt küllalt puhtad ning terved. Kes aga põeb erootikat, sellele saab iga väiksemgi asi roojaseks. Mulle näib nii, et Aavik on kui need vanad üksildased, kellele alasti keha erootiliseks kiusatuseks ning languseks osutus. Mulle näib, et Aavik on nagu need vanad Tartu kõlblustädid, kes protesti tõtsid ning kisasid, kui Vanemuisesse alasti Koidu ning Ämariku ilma viigilehteta kujud üles säeti. Peaks iseenast ning oma isu revideerima ennem, kui ränga süüdistusega ning provokatsiooniga avalikkuse een esineda. 1919. aastal, ütleb Aavik, sünnib pööre erootikalt ajalauludelle eesti modernin luulen, kuid see pööre olla pääliskaudne ning mittemidagiütlev.

„Aja viletsus ning kombeline langemus neid tõsiselt ei liiguta ega pane nende südant verd jooksuma“, kirjutab Aavik. Vähe eenpool kinnitab ta: „Nende moralistliku meelepaha taga tundub koguni varjat kahjurõõmu, et aeg „hull ja roojane“ ja eriti neitseid vägistakse. Järjekult nende kõlblik indignatsioon on pigemini silmakirjaline. Nad on sellele ropule ajale omas sisimas koguni tänulikud, et see neile annab juhust ja põhjust tarvitada sellekohaseid mõisteid ja sõnu, nimelt „ropp, patt, tiirasus, häbistet neitsi, libu, hoor; millega saab jälle üllatav ja natuke skandaalitatiiv olla“. See viimne käia eriti Visnapuu ning Barbaruse kohta.

Ilma pikema jututa, see kahtlustus Aavikult on põhjendamatu ning alatu. Kust teab seda Aavik, näeb Aavik inimeste südamesse ja neerudesse! Vastutamatu kahtlustus kohvilavva tagant, enam see ei ole. Ju Aavik teab, selle

jutu kirjapanijat oodeti ammu teatava ringi poolt.

Eriti tähtis motiiv „ajalauluden“ on patriootiline motiiv. Aavikul on õigus, kui ta ütleb, et rahvustunde nõrkus on üldine meie haritlastele, kelle hulka kuuluvad ka meie kirjanikud. Aavik imestab, et puudub meie modernistlikkudel luuletajatel isamaa vaimustus, puuduvad patriootilised värvid. Aavik seletab seda asjaolu ainult modernistlikkude luuletajate kalduvusega natsionalismi-vaenulise sotsialistliku ilmavaate poole. Ütlen, see on koguni hää, et meil sarnast patriootilist luulet ei ole, nagu see lokkas sõja ja revolutsiooni päevil Venemaal, Saksamaal ning mujal. Teame väga hästi, kui palju sarnane luule on väärt.

Niikergelt nagu Aavik ometi asja võtta ei saa. Süüdistada ning tuvva põhjenduseks ainult sotsialistliku ilmavaate poole kaldumist. Asjal on palju sügavamad juured kui paljas rahvustunde leigus ning sotsialistlik ilmavaade.

Kõige päält eesti modernistlikud luuletajad ei ole ilalgi kaotand üldinimlikku käsitluspinda oma jalge alt. Inimene on pääväärtus, siis alles eestlane, venelane ning Aavik. See on eesti modernistliku luule suur teenus, et ta ei ole libisend kallakalle pinnale, kuhu Aavik seda katsub meelita.

Üldinimlikkuse lipu kõrgelhoidmine sellel julmal ning õudsel ajal on eesti kaasaeglaste kirjanikkude heroiline vägitegu. Seda hinnatakse eesti kirjandusen siis, kui teistsugused hindajad tulevad, kes puie taga metsa silmist ei kaota.

Kuid on veel üksikasjalisemad põhjused, miks meil puudub vabadussõja ajasse puutuv patriootiline värss.

On just seegi, et aeg oli iseseisvaks saamiseks nõnda küps, et iseseisvusetulek tundus nii loomulikuna, nii järelesündivana faktina, et tulekuvaimustus tundus täiesti ülealusena. Mida tunti, oli see, et nüüd tulevad teosta need plaanid, mida oli kavva kannet sügavan põvven.

Kuid pettumus järgnes pettumusele, klassisõja esiletulevad iseloomustavad tunnused ei lasknud end varjata, üldinimlik kannatus ei võind kahesilma vahele jääda, inimesed, kes sattusid rahva ette otsa ning valitsusesse, näitasid peagi, et nendel puudus selge rahvuslik kultuurpoliitika. Päälegi oli minevase aastasaja teise poole isamaaluule niivõrd vastikuks teinud selle ala, et nüüdki veel tundub vara neid motiive puuduta. Miks nõvveti siis sarnasten oluden isamaalist paatost. Kes nõvvab, ei see mõista ega tunne oma ajajärku. Peaks nagu olema liig riskant säada ennast selle vastu, mis on. Peaks nagu olema see inimene liig suuren arvamisen enesest. See käib nüüd Aaviku kohta.

Meie näeme, mis on nende pettumuste tulemus: see on just vastand paatoselle, see on pessimism ning sarkasm, see on see pääsmatuse tunne, et oleme ära ant vilistlaste käputäie kätte ning teha pole esialgu midagi. Kuid juba pettumus ja sarkasm näitavad rahvustunde juuresolekut. See on ühe ja sellesama raha teine külge.

Otsused usulise momendi kohta eesti lüürikan Aaviku poolt on sama kerge käega paberile visat. Kõike ei saa võõraste eenkujudega seleta, olgugi et on ilmne mõne luuletaja manekspressionismi mõju.

Et Aaviku raamatu viimsen päättükini tarvitet tsitaadid on võet pääasjalikult Visnapuu luuletusist ning et Aavik suurema osa omast „arvustusest“ pühendab Visnapuule, siis tahan siin lõpuks mõne vastumärkuse omale lubada.

Mis Visnapuu ka ei kirjutaks, kas erootikast, nukrast või mõnitavast, kas ajameeleoludest, sõjast, kodumaast, rahvast, jumalast — see kõik on Aavikule vastik juba à priori.

Peab konstateerima, et ei ole kavva aega enam mõnitavat, ässitavat ning provotseerivat kirjutust olnud ühegi eesti kirjaniku kohta kui omale lubab Aavik. Vast välja arvat enamlasteaegse „Edasi“ kirjutus Underi ning Visnapuu kohta, kuid seegi oli vaid följeton.

Kõige päält olla Visnapuu armastuslüürikal kaaks poolust. Diskreetne, sentimentaalne—ning rõve, ropp. Esimene pale olla hale, jõvvetu, koguni õnnetu. See olla siiski veel sümpaatlik.

Selle asemelle astuda rõvetsimine. „Amoresest“ hiljem astuda asemelle „teatav kergats, mänglev, upsakas, paiguti otse ulakas toon erootikas, mis olla jälle Severjaanini mõju. Sarnased luuletused olla „Neitsi saunan“, „Ja sina, sa jumala emä“, „Jumalaga, Ene!“, „Eokene, eo-eo“, „Kirjad Ingile“ jne. Pean ütlema, et kes Severjaanini luuletusi kunagi on lugend, see teab, et Severjaanini roppe laule ei olegi. Severjaanini luule on õigemini pärit eelrevolutsioonilisest aristokraatlikust salongist, on mingi rokoko, mida võiks vast suure pingutusega leida Underi toodangust, samuti kui sirelite rohkust.

Eriti huvitab asjaolu, kuidas on lastelaul „Eokene, eo-eo“ erootiline laul. Kuidas on vaikne elegia, lahkumislaul „Jumalaga, Ene!“ ulakas ning kuidas on ahastus „Ja sina, sa jumala emä“ kõlblusvastane ning demoraliseeriv? Tarvis siin meelega tuletada seda, mis varem sellel-puhul Aavikule vastat ning juure lisada, et Aavik, küll nõnda näib, luuletajahinge mitmekülgselt ning vahelduvat palet tabada ei oska ega seda mõista. Aavik võtab ühe hingelise seisuga ning kuulutab selle nimel kõik teised hinge liiket võltsituks. Kuid kõige enne on Aavikul haiguslik tarve, nähtavasti tingit tema

enese hingelisest konstruksioonist, kõiki loomingu protsessi saavutusi ära seleta mõningate välispoolsete, kõrvaliste ning egoistlikkude eenmärkidega. Ta, Aavik, ei tea ega tunne loomingu enese kangekaelset ning isemeelset teed, mida peab poeet kõndima tahesehktahtmata.

Nõnda, mõõten oma hingega, mis näib olevat võimetu mõistma loomingu tulen põlevat poeedi hinge, modernistlikkude luuletajate toodangut, kinnitab ta vankumatu iseteadvusega ning julma häbematusesega, et meie modernistlikud luuletajad, eriti Visnapuu, kirjutata esiteks sellepärast „rõvedaid“ laule, et olla modern,

Tähendab, puha võlts, puha spekulatsioon.

Teiseks, roppus ning erootiline julgus olla kerge ning odav abinõu publiku tähelepanu võitmiseks, sellega võivat teha jälle skandaali.

Pange tähele, mis see inimene ütleb: kümme aastat eesti lüürikat olla ainult skandaaliks kirjutet! Ja see mees tuleb õpetama ülevat rahvustunnet. Ning jälle: „Visnapuu aga ei jõudvat teisiti luuleta, tema tahta „nimelt erootiliste julguste ja rõvedustega üllata ning hämmasta“. Kuid edesi. Mitte ükski seda, vaid Visnapuu tahta koguni meeldida. Roppus meeldida naisterahvastelle (ma ei tea, missuguste naisterahvastega läbi käien Aavik seda on võind tundma õppida H. V.), seepärast kasuta Visnapuu seda psükoloogiat, et võiks öelda, et „vaadake, missugune ropp poiss ma olen!“

Kõik see, nimelt see Visnapuu erootiline luule, olla paiguti eneserüvetamine ja eneseklounitamine ning „kes niiviisi end klounitab ja nagu poris püherdab meie pääliskaudse ja arenemata maitsega publiku meeledhäaks ja irvituseks, selle ideaalsemgi külge tundub kahtlasena ja ebakindlana“, kinnitab Aavik. Ma pean lausa ütlema, et mina pääle Aaviku „Puudused eesti uuemas luules“ pean meie publikut tema enamikun rohkem arenenumaks ning vähem pääliskaudsemaks kui Aavikut.

Eriti annab sellest tunnistust Aaviku arvamine, et „Kõnelused issandaga“ olla midagi jumalateotuslikku. Siin selgub, kui jõvvetu on Aavik tüht kirjanduslikku teost mõistma. Võin omalt poolt (ma umbes nagu peaksin teadma, millest räägitakse „Kõnelusten issandaga“) kinnita, et see tsükkel on, just vastuoksa, jumalajaatamine ning selle leidmine. Ja leitakse jumal siis, kui saadakse üle kõigest sellest, milleks kiusavad inimese lihalikud meeled, kui nende asemele astub seesmine kõrgem inimene, päris inimene, see inimene, kes on heitnud oma ihu nõnda, kui heidetakse ära vana kulund kuub, sest jumal ise on „väljanpool silmi, käsi ja jalgu“.

Aavik heidab ette, et meie modernistlikud luuletajad ei olla kirjutand „tühtki tõsist, realistlikumat, olulisemat sõja või lahingu kirjeldust

ja meeleolu, nagu näit. Pushkinil poeemis „Poltaava“ jne. On siis, kui küsida tohib, Pushkin kirjutand „Poltaava“ samal või järgmisel aastal, kui Poltaava lahing oli?!

Kui Aavik teiste modernistlikkude luuletajate ajalauluden leiab otsekohesust, siis on see jälle Visnapuu, kes olla, muidugi juba teada, silmakirjaline ja simuleeriv. Aga kuidas võibki see olla teisiti, sest Aavik tahab seda.

Kui Visnapuu süda kihvatab kodanlise korra vastu (luuletus kirjutet 1916 a.), siis mõnitab Aavik: „oleksid ise üks neist neetuist, sööksid ja jooksid kõige paremini ja omaksid maja südalinnas, ja selle lisaks, kui võimalik, veel villa Vahemere ääres“.

Kui Visnapuu hüüab, ärge tapke inimest! siis provotseerib Aavik: poos, fraas, vigurdamine kõik! Ja, Aavikulle võib olla see vigurdamine, kui teise inimese süda tilgub verd selle jälkuse pärast, kui see täiealine lihtne mees, kes nuttis, kui Visnapuu ringreisil seda luuletust luges, see ostis oma südamega ka Aavikugi mõnituse.

Ei ole võimalik seda Aaviku mõnituste leksikoni enam täiendada, kuid mõned lausa irvitused, vassimised, provotseerimised ning häbematused olgu siin veel õiendat.

Kõige enne võtab Aavik Visnapuu „Kodumaa laulu“, trükib selle oman raamatun ära, tembeldab selle stilliliselt viletsaks ning hakkab siis temale omase hoolsusega jälle oma kahtlustustööd. Ta otsib jälle neid tagamõtteid, miks Visnapuu kirjutab sarnase luuletuse. Sest Aavik „teab“ kindlasti, et Visnapuu ei kirjuta mitte aet loomingu pakitsemisest, vaid egoistlistest sihtidest, Visnapuu tahab kasu saada!

Nii arutab Aavik, see kirjanduslik nuuskur, Visnapuu suhten:

„Maameeste, talupoega vaba maa“.

Ah-aa! Maameeste, talupoega... tähendab, Visnapuu tahab meeldida äärmistele parempoolsetele, s. o., maaliitlastele.

„Töölise, merimeeste vaba maa“.

Ah-aa! Töölise, merimeeste... tähendab, Visnapuu tahab meeldida tööliste, sotsialistidelle, punasille.

Et see nõnda olla, seda näidata luuletus „Õudse aja poees“, kus olla kirjutet, et „tapvad

punased ja tapvad valged“. Sellest järeldab Aavik, et Visnapuu kirjutavat meie sõjaväe ja sõdimise vastu. Ei, luuletaja mõistab hukka igasuguse tapmise ning kannatab selle õudse paratamatuse all.

Mis puutub „Kodumaa lauluse“, siis on see luuletaja tuleviku pilt meie kodumaast, kus elab maarahvas — põllupidamine (ja see kõige päält), tööline — tööstus, merimees — meriasjandus ning kaubandus ning kus valitseb sotsiaalne õiguslus ning vaba vaimline looming. Muud midagi. Jääb luuletajale ükskõik, nimetagu või sarnast korda kommunistlikuks korraks. Luuletusest, jääb inimene ikka, ikka meil veel velleks,“ millen on avalduse leidnud üleilmaline vendlus-aade, mis ei tohi kaduda silmist ka kõige hirmsamail, õnnetumail sõjaaajul, tsiteerib Aavik järgmisad read:

„Pea meelen, inimene, kitsan puurin, pilun, et eksiden jääb velleks ikka inimene,

kas on ta hiinlane või on ta venelane.

ning lausub: „Siin siis kurdetakse, et Kuperjanov (luuletus on kirjutet Kuperjanovi surma puhul tema mälestusele H. V.), meie vabadussõja suurim ja lugupeetum kangelane, on meie „vendi“ — venelasi ja hiinlasi — sõjas tapnud, mis väga hale ja valus on Visnapuu meelest. Mitte „Kuperjanovi mälestusele“, vaid „Kuperjanovi süüdistuseks“ oleks pidand Visnapuu kirjutama selle luuletuse päälkirja all“. Sellele otsuselle jõvvab Aavik sellepärast, et tsiteerit luuletusen inimene, kellele hüütakse, et ta peaks meelen, olla Kuperjanov ning hiinlane ja venelane olla meile vend anijalgaden.

Ei, Aavik. See inimene, kelle poole pöörab poeet sellen laulun, olete Teie, olen mina, on kõik rahvad.

Et Aavik sõna vend paneb anijalgadesse, sest ei maksa meil kõnelda, oleme selleks liig erinevate ilmavaadetega. Sellep ka Teie otsused.

Kuid olgu öeld: embakumba, kas tuleb see Aaviku juuren võimetusest mõista, mis on öeld nein viimseten kõne all olevain luuletusin või on see Aaviku poolt provokatsioon. Tehku Aavik ise sellest järeldused.

On tänamatu ülesanne end kaitsta, kuid olgu juhit publiku tähelepanu sellele sihilikkuselle, millega Aavik valgustab teatava isiku teatavaid värse.

M Õ N D A S U G U S T.

Traadita telefon Ameerikas.

Lühikese aja jooksul on traadita telefon Ameerikas igapäiseks tarbeasjaks ja igatühele kättesaadavaks lõbuks ja spordiks saanud. Vaevalt leidub Ameerikas linna, milles poleks ühte või mitut traadita telefoni jaama. Kõik jaamad on eraettevõtetel asutatud; mitte ainult elektrofirmaid ei ole rutanud uut leidust kasutama, vaid selleks eksploateerimiseks on asutatud ka hulk etettevõtteid.

Samal ajal on asutatud ka hulk eri-ajakirju, mis laiaale hulkadele vastu tulles, traadita telefonisse puutuvaid küsimusi käsitavad võhikule arusaadaval lihtsal kujul. Ajakirjad sisaldavad palju pilte ja muidugi veel rohkem reklaami.

Nagu öeldud, on igas suuremas linnas n. n. lähtejaam, millest sõnumid, kontserdid, naljatilgad ja üldse kõik, mis kõrva võib huvitada, kõige nelja kaare poole

laiali saadetakse. Hääle-lainete edasikandjaks on õhk (mitte traat nagu „hariliku“ telefoni juures), mis ial ei väsi, ial ei tõrgu ühendust andmast ega ial „kinni“ ei ole sellele, kel vastuvõtte-õigus riigilt omandatud Peale litsentsi ei ole vastuvõtmiseks muud vaja kui traadist vastuvõtte-riist ehk antenn ja väike kuulde-aparaat; nagu varem rikkad endi lastele aurumasina ehk raudtee ühes veduri ja vagunitega kinkisid, nii kingitakse Ameerikas nüüd traadita telefoni vastuvõtja, mis rohkem ei maksa kui 50 — 200 dollari. Iga daam, kes endast vähegi lugu peab, jalutab tänaval, antenn kübaral ja kuulde-aparaat kõrva küljes, et iga silmapilk kuulda kõike, mis teda huvitab.

Lähtejaamad on iga päeva jaoks kindel kava, mis ajalehtedes varem teada antakse. Äri-tundidel teadustatakse muidugi uuemaid börs- ja kaubandusteadeid, lõunaks pakutakse muusikat, peale lõunat õpetlikke ehk vaimulikke kõnesid, sellele järgneb kontsert ja keskööst hommikuni tantsumuusik. Kus mitu lähtejaama olemas, nilledest igauks isepikkuste „lainetega“ töötab, seal võib see, kes näit vaimulikku kõnet ei soovi kuulata, oma vastuvõtja ühendada ooperiga, mida sel õhtul ette kantakse; ehk aga võib inimeste-sõbralik äri-mehe peale oma era-vastuvõtja veel teise üles seada äriteenijate jaoks. Iseenesest mõista on Ameerikas kõik aurikud, mootorpaadid, purjepaadid ja autobussid vastuvõtjatega varustatud; tänavatel on suurte elektrofirmade ees aparaadid kõnetorudega, mis uudishimulikule kuulajate-hulgale jutustavad, mitu hammast mõni kuulus poksija teisel sisse on lõõnud või kuidas areneb kusagil kaugemal osariigis parajasti käsil olev jalgpalli võitlus. Mees- ja naislauljad, näitlejad ja näitlejannad usaldavad igal õhtul endi hääled õhu hooleks. Tahtis varematal aegul mõni rahvasaadikuks kandideerija valijatele selgeks teha, et nimelt tema nende huvide parem kaitsja on, siis pidi ta pikki ja kulukaid autosõitused tegema, kuulajaid otsides. Nüüd istub ta mugavalt kodus kirjutuslaua ääres ja kõneleb lähtejaama mikrofooni, teades et tuhanded kuulajad hommiku-einet süües tema sõnu saavad kuulama. Tuleb usklikul yankee'l pühapäeva hommikul äkki meele, et ta pattude arv nädala jooksul õige suureks kasvanud, siis ei tarvitse tal seepärast veel kodusest hommiku-rahust loobuda; ta võtab lihtsalt voodi kõrval rippuva vastuvõtte-aparaadi ja kuulab jutlust ning õnnistussõnu nii kaua kui soovib. Isegi laulatusi on Ameerikas traadita telefoni teel toimetatud; algupärasel viisil laulatatud paaride pildid ilmuvad muidugi ajalehtedes. Iseenesest mõista, et traadita telefon ainult ajaviite-asi ei ole, vaid sel suur kultuuriline tähtsus on. Inimesed, kes linnadest penikoormate kaugusel elavad, nagu Ameerika farmerid, võivad traadita telefoni abil kultuur-tsentrumi-tega alalises ühenduses olla.

—ts—

Kilpkonnad linnateenistuses.

Hillsdale Ameerikas on vist ainuke linn, mille teenistuses hea eduga töötavad kilpkonnad. Linn on kohedale liivapinnale ehitatud ja torud, mida kaudu pinna-pealseid veid sügavamale juhatakse, ummistuvad alatasa, eriti kui ägedad vihmahood palju liiva torudesse uhuvad. Kuna torud kokku mitu kilomeetrit pikad on, oleks nende puhastamine masinate abil väga kulukas. Masinate asemel tarvitavad linna-isad torude puhastajatenä väikseid kilpkonni, kellede armsaks tegevuseks vabaduses on liivas ja kõntsas käike uuristada. Linnateenistuses on suurem hulk kilpkonni, kes torud alati korras peavad.

—ts—

N A L I.

Suurepärase konjak; kui vana see on?

Seda ma ei tea. Aga vanemaks see nüüd küll enam ei saa!

Tark laps.

Trammivagunis küsib konduktor daamilt, kel väike poisike kaasas:

„Kui vana on laps?“

„Viieaastane,“ vastab daam.

„Hüva,“ ütleb konduktor ja läheb edasi.

„Ema on nelikümmend kaks,“ hüütab poiss järele.

*

Kingsepa tarkus. Õpipoiss Jass jätab töö seisma ja hakkab sõrmede peal arvama: „— Üks, kaks, kolm, —neli—“

Meister: „Mis sa loed seal, Jass?“

Jass: „Arvan järele, palju pauraid vanamoore meie majas on.“

Meister: „No palju sa's said?“

Jass: „Ühes meistri prouaga seitse.“

Meister: „Sina lurjus! Või seda julged sa suust välja ajada!“

Jass: „Ei, ei, kulla meister, ma eksisin. Tahtsin ütelda, et neid ilma meistri prouata kuus on!“

Meister: „No see on teine asi. Aga teine kord ära enam eksi.“

Kirjavastused.

E. Kerna. T-s. Teil on annet realistliselt, pildikalt ja elavalt kirjutada. Aga maitse on arenemata, sisus ja vormis on palju labast. Kõik kolm jutukest jäävad taivitamata, samati ka naljad.

—ar. T-s. „Aimdused“ ei lähe meile ega nim. kirjastusele. Võiksite tõlkeid nim. kirjanikust prooviks saata, kui nad alguskeelest tehtud.

Valmisriiete kauplus

Nr. 9-b. Uus Kalamaja tänn. Nr. 9-b.

Suur väljavalik igasuugu suuruses meesterahva valmisriideid ja naisterahva mantlid. Hinnad väljaspool võisilust. Tulge ja vaadake!

Austusega räisepp J. Loormann.

Ära koba kohtlaselt tümber, kui pealinna sõidad. Vaat' seal ongi see I. E. Meigas'e raamatukauplus, Suur Pärnu maant. nr. 2, kust juba kodunt tulles omale kirjandust ja koolitarvitusi kavatsesid osta. Astu sisse, Meigas on oma mees, ega ta sulle midagi tee, annab teine veel head nõu.

Kuninga tänn. 7.
Ateljee avatud:
Ärip. 9-5, pühapäev. 11-2.
Portreed-Grupid - suurendused

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikoda. Pikk tänn. 2.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse

kirjastusel ilmunud raamatute

nimekiri.

Jaunart Jauram. Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 70 mrk.

Jaunart Jaurami jõngermannid. Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 65 mrk.

Jõngermannide jandid. Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 60 mrk.

Minu kodust. Lasteraamat. J. Lattik. Hind 130 mrk.

Laste Rõõm. Laste ajakiri. Toimetaja E. Enno. Hind 15 mrk. üksik nr. Aastakäik köidetult 300 mrk.

Füüsika. I, II ja III. jagu. M. Kesküla ja E. Maltene. Hind I. jagu 300 mrk., II. jagu 180 mrk. ja III. jagu 250 mrk.

Kaubateadus I. A. Aljak. Hind 100 mrk

Kasvatuse radadel. Kasvatuse õpetus C. H. Niggol. Hind 630 mrk.

Töökool ja õpekool. Kasvatusteadusline teos. C. H. Niggol. Hind 50 mrk.

Parlament. Riigiteadus. H. v. Gerlach. Hind 35 mrk.

Kuidas kunstlikult nooreks saada. Loodusteaduslised uurimised. Professor Steinach. Hind 30 mrk.

Minu mälestused. Adm. Joh. Pitka memuaarid. Hind 225 mrk.

Sõda Landesvehriga. J. Poopuu. Hind 100 mrk.

Nipet-Näpet. Legendid, anektoodid ja tõsijuhumised. A. Jürgenstein. Hind 50 mrk.

Vähkman ja Ko. Följeton. O. Luts. Hind 100 mrk.

Tiibuse Jaak Tiibuse kirjavahetus. Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. Hind 60 mrk.

Tiibuse Mari ajalikud laulud. Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. Hind 35 mrk.

Au langenuile. Luuletused vabadussõja kangelastele. A. Kallas. Hind 200 mrk.

Saatuse tujud. Jutud Vene-Austria võitlustest Karpaatides. J. Mändmets. Hind 130 mrk.

Punased lõunast. F. Grass. Hind 60 mrk.

Frithjof. Norra rahvaeepos. Ümber jutustanud P. Grünfeldt. Hind 75 mrk.

Meie jõumajanduse sihtjooned tulevikus. Prof. A. Kink. Hind 40 mrk.

Täielik malemängu õpetus. A. Burmeister. Hind 135 mrk.

Poiss ja liblikas. Novellid. A. H. Tammisaare. Hind 100 mrk.

Kolm muinasjuttu lastele. Z. Topelius. Soome keelest M. Nurmik. Hind 50 mrk.

Mida võiks igäüks suguhaigustest teada. Dr. H. Rütman. Hind 75 mrk.

Pärisosa. Luuletused. M. Under. Hind 85 mrk.

Käskivi. Novellid. A. Adson. Hind 85 mrk.

Eestlaste sugu. M. J. Eisen. Hind 200 mrk.

Kaubateadus 2. A. Aljak. Hind 160 mrk.

Jmmensee. Saksa kirjandus Eesti koolidele. Th. Storm. Hind 60 mrk.

Kadunud mees. Ülipõnev jutustus. C. Bridges. Hind 160 mrk.

Pealadus :

Mooses ja prohvetid. Usuteadusline töö. Ed. Tennmann. Hind 200 mrk.

Laenatud naine. Jutustus Ameerika miljonääride elust. O. Höcker. Hind 50 m.

Keedu ja majapidamise juht. A. Tannebaum. Hind 140 mrk.

Marsi elanikud. Humoreskid. Tõnu Tõrges. Hind 25 mrk.

Rüügelu põhijooned. G. Laurentius. Hind 100 mrk.

Individualism. G. Laurentius. Hind 65 mrk.

Kõlbluse jumal. Näidend. K. Laurberg. Hind 40 mrk.

Pealadus T. E. K.-Ü. „Päevalehe“ raamatu- ja kirjutusmaterjalikaupluses Jaani t. nr. 6, Krediit Panga majas, ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes.

Saadaval kõigis paremates raamatukauplustes.

Eesti Kirjastus-Ühisuse «Päevalehe»

**raamatu- ja kirjutus-
materjaalikauplus,**

Jaani tän. nr. 6, Krediit Panga majas.

soovitab rikkalikus valikus odavamate päevahindadega
oma mitmekesiselt täiendatud kaubaladust koolidele,
- - - õpetajaile ja õpilaskonnale - - -

raamatuid, kirjutusmaterjaale ja koolitarbeid,
riigi- ja seltskonnaasutustele kontoriraamatuid
ja kantseleitartidusi ja jällemütjatele soodsa-
matel tingimistel igasuguseid sesooni kaupe.

Maitserikkad ilu- ja lihtpostipaberid,
kirjutuslaua garnituurid ja nahakaubad.

Täielik ladu ilu- ja jutukirjandusest ja
kooli- ning teaduslikkudest raamatutest.

Müük en detail ja en gros.

**Tellimiste vastuvõtmine kõikide väljamaa raamatute
- - - ja ajakirjade peale. - - -**